

ÚJKELET

..... Izraeli magyar nyelvű független havilap

Ki hogyan zsidó?

HIT ÉS VALLÁS Spirituális ösvény kontra társadalmi rendszer

GRAFIKA: FRANKPETI

A zsidó vallás eredete Ábrahám, Izsák és Jákob történetéig nyúlik vissza: HaSem szövetséget kötött az ősatyákkal, hogy őket és leszármazottaikat választott népévé fogadja,

és elvezeti majdan az Ígéret földjére. A vallás Gustav Mensching szerint „élményszerű találkozás a szenttel, és a szenttől meghatározott ember válaszcselekménye”. Ez szép, ám az etikailag

fejlett vallások ezt a meggyőződést a világ erkölcsi rendjébe vetett hittel kapcsolják össze. Így lett a hit erkölcsi felelősség, magatartásbeli elvárás, mi több, az egyetemes igazságot igazo-

landó kártyalap. Az Új Kelet szerzői februári lapszámunkban a vallásosság témáját járják körül – szekuláris, ortodox, antik és modern megközelítésből.

Az én vallásom

AZ ÉN IDENTITÁSOM

Bár e bonyolult világban kizárólag egy igazság létezik, mindenki csak bizonyos részét látja annak. A judaizmusnak is száz arca van, de fontosak a különböző vélemények hogy fűszerezzék és gazdagítsák a valóságot. Többféle zsidó azonosság közül választhatunk: vallásos, világi, hagyományörző, liberális, és így tovább.

A judaizmus nem egységcsomag. Tanulhatjuk anélkül, hogy a parancsokat betartanánk, hitetlenül is imádkozhatunk, és mindenki kifőzheti a maga zsidó keverékét – bár a legtöbb izraeli csak felnőtt fejjel, a nagyvilág zsidó közösségeinek megismerése után jön rá a judaizmus kínálta lehetőségek igazi gazdagságára.

Frankpeti írása a 6. oldalon

Én szeretek itt élni

VISSZATEKINTÉS EGY ALIJÁRA

Szerzőnk asszimilált magyar zsidó családból származik, szülei a soá után születtek, túlélők gyermekeként. Mindkét család a maga módján próbálta túltenni magát a borzalmak emlékéen, de alapvetően ugyanazt az utat járták: a négy fal között megvolt a zsidó identitás, de a nyilvánosság számára ennek semmi jele nem volt. Néha egy-egy vizit a Dohányban ros hasáná este vagy purimkor, de a min-

dennapok szintjén a zsidóság inkább csak a munkahelyi kollégák megjegyzéseiben volt jelen (igen, ott bezzeg jelen volt). „Ebbe a közegbe születtem bele, és úgy nőttem föl, hogy az óvodában-iskolában 'ne mondd meg, hogy zsidó vagy!', de otthon, minden tévében látott színésről, minden közeli és távoli ismerősről tudtam, ki a zsidó.”

Róna Asher írása a 10. oldalon

A TARTALOMBÓL:

Mazel tov, Keleti Ágnes!
Lévai György köszönti az olimpikont

A zsidók és az irodalom
Halmos Sándor tollából

Emancipáció a Siratófalnál
Vadász Éva riportja

Az ötödik parancsolatról
Schnapp Lea ismét az Új Keletben

Eszter könyve
színes poszter dupla oldalon

PERT VESZÍTETT SARA NETANJÁHU

Botrány a rezidencián

Túlzott követeléseket támasztott az alkalmazottakkal szemben, megalázta őket, hisztériás rohamokat csapott Benjámín Netanjáhu izraeli miniszterelnök felesége – tudósított a Háárec című napilap honlapja arról az ítéletről, melynek alapján pert nyert a miniszterelnöki rezidencia ellen annak korábbi gondnoka.

A bíróság szerint Netanjáhué viselkedése miatt Meni Naftali munkája során súlyos károkat szenvedett, ezért a perköltségekkel együtt százhetven ezer sékeles kártérítés illet meg neki.

A döntés egyelőre nem jogerős. Az ítélet szerint számos tanúvallo-más bizonyította, hogy „a rezidencián Netanjáhu asszony viselkedése és az alkalmazottakhoz fűződő viszonya miatt ártalmas munkakörülmények uralkodtak”. Ezek miatt sokan távoztak, és a rezidencián súlyos és tartós volt a munkaerőhiány.

Meni Naftali húsz hónapig dolgozott a Netanjáhu családnak a rezidencián, 2011 februárjától 2012 novemberéig. Távozása után beperelte korábbi munkáltatóját és személyesen Benjámín Netanjáhu miniszterelnököt is. Beadványában 1,1 millió sékelt (mintegy hetvenöt millió forint) és bocsánatkérést követelt.

Netanjáhuól külön százezer sékeles kártérítést követelt egy televízióban elhangzott interjú miatt, melyben a miniszterelnök szerinte valótlanul azt állította, hogy menesztették, noha önként hagyta el a munkahelyét a rezidencián. A bíróság ezt a kártérítést követelést elutasította.

MTI/Shiri Zsuzsa

GYŰJTŐ VÁSÁROL
.....
régi IWC Schaffhausen,
Patek Philippe karórákat,
régi magyar könyveket és
Magyarországgal kapcsola-
tos régi tárgyakat.
+972 (54) 584 2310

FOLYTATÓDIK A NEMZETKÖZI VITA

Mi lesz az izraeli gázzal?

Február 13-án Izrael történetében először jelent meg kormányfő az alkotmánybíróként is működő legmagasabb jogi grémium előtt. A tizes tévécsatorna jelentése szerint mintegy fél órán át tartó meghallgatásán Netanjáhu létfontosságúnak nevezte a megállapodást és az írásos beadványában már ismertetett nemzetbiztonsági érvekkel támasztotta alá a gázkitermelési jogok átadását a Jichák Csuva nevű izraeli oligarcha vezette Delek-konzorcium és az amerikai Noble Energy nevű konszern által vezetett társulásnak.

Netanjáhu azzal fenyegette a bírakat, hogy Izrael ellenségeitől fognak földgázt vásárolni, nem lesz verseny, nem lesznek befektetők és nem lesz földgázkitermelés, ha nem léphet érvénybe az általa szorgalmazott megállapodás.

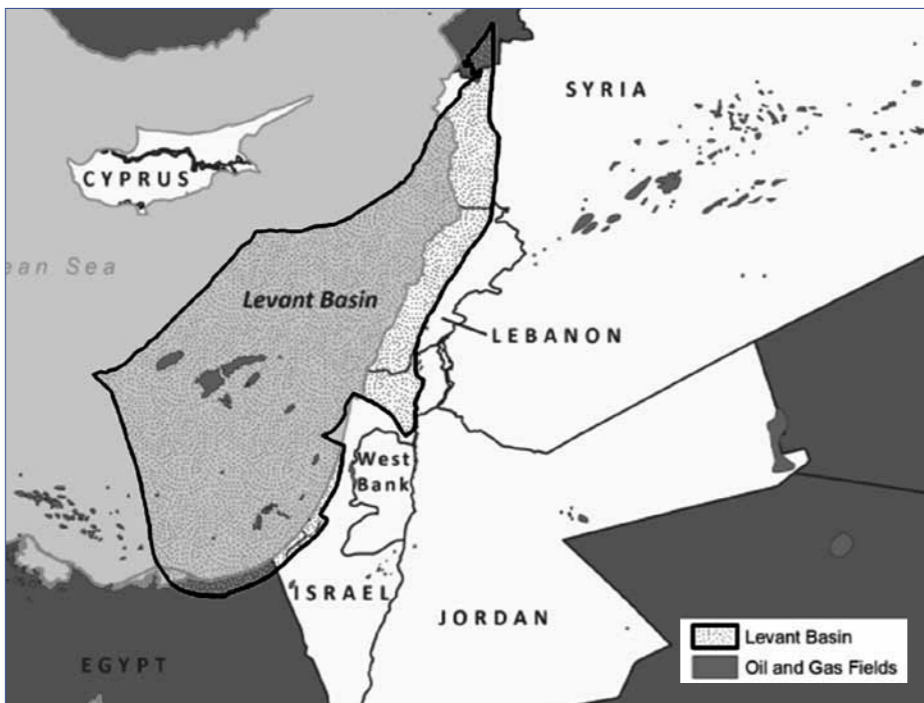
A bíróság épülete előtt reggel óta tüntettek, „tökés rendszer: alvilág” kiabálták a gazdasági megállapodás ellenzői. Az üzlet bírálói szerint kiszolgáltatja az izraeli fogyasztókat a gázkitermelők árképzésének, de a kormányfő „biztonsági megfontolá-

sokra” alapozva egy eddig Izrael történetében soha nem alkalmazott törvényi passzus bevetésével mégis elfogadta a koncesszió odaítélését a parlamentben, noha az alku miatt a monopólium-ellenes kormánybiztos is beadta elmondását.

A televízió szakértői szerint csekély az esélye a bíróság közbelépésének, mert jogsértés nem történt, és ezért a Legfelsőbb Bírósághoz benyújtott beadványok és a folyamatban lévő procedúra ellenére bírósági úton nem támadható az izraeli nyersanyagárakat évekre, sőt évtizedekre meghatározó földgázalku.

A vitatott megállapodás szerint a Noble Energy és a Delek-konzorciumok kapják a Leviatánnak elnevezett, izraeli vizeken talált legnagyobb földgázmező kitermelési jogát, cserébe csökkentik részvételüket a már működő Tamar és a kisebb Tanin (krokodil) és Karis (cápa) nevű gázmezőkön. A szakértők szerint a Leviatán 535 milliárd köbméter földgázt rejt, amely Izraelt a térség egyik földgázhatalmává teheti.

MTI/Shiri Zsuzsa

HÁBORÚ AZ INTERNETEN

Dokumentumfilm izraeli hacker-mesterekről

Zero Days (Nulladik napok) címmel a Berlini Nemzetközi Filmfesztiválon mutatták be Alex Gibney dokumentumfilmjét, mely az iráni atomerőművek elleni izraeli szoftvertámadás hátterét tárja föl.

Az amerikai filmes nem először merészkedik rázós terepre. Korábbi alkotásaiban foglalkozott már a lehallgatási botrányral, a szcientológiával, a katolikus egyház gyermekmolestálás

ügyeivel és a kerékpáros Lance Armstrong doppingügyével is. 2007-ben a CIA kihallgatási technikáiról szóló *Taxi to the Dark Side* (Taxi a sötét oldalra) című filmjével elnyerte a legjobb dokumentumfilmnek járó Oscar-díjat.

Legújabb munkájában a Stuxnet nevű számítógépes vírus nyomába ered, amellyel Izrael igyekezett megbénítani az iráni atomprogramot.

SÍITÁK ÉS SZUNNITÁK Krónikus instabilitás

Vlagyimir Putyin orosz elnöknek nem áll érdekében a partnerség a Nyugattal, és a menekültválságot fegyverként használja, hogy megossza a transzatlanti szövetséget és aláassa az „európai projektet” – mondta John McCain republikánus szenátor, az amerikai felsőház katonai bizottságának elnöke az 52. müncheni nemzetközi biztonságpolitikai konferencián (MSC). A rendezvényen felszólalt Mose Jaalon izraeli védelmi miniszter is.

Jaalon elsősorban Iránt bírálta a fórumon, hangsúlyozta, hogy szerinte a teheráni vezetés a szankciók visszavonása révén szélesedő mozgásterét és anyagi lehetőségeit a térségi hegemonia kiharcolására akarja felhasználni, ami nemcsak Izraelt, hanem valamennyi szunnita muzulmán többségű országot fenyegeti. Hozzátette, hogy a régió válságát meghatározó tényező a siita-szunnita ellentét az iszlámban, és nem az izraeli-palesztin konfliktus. Ezt mutatják a csatlósok révén vívott háborúk is, mint a szíriai polgárháború. A szíriai rendezés esélyeit borúlátóan ítélte meg, azt mondta, hogy „krónikus instabilitás” számít, és a Nyugatnak – beleértve Izraelt – nincs átfogó stratégiája a helyzet kezelésére.

MTI

FOTÓK: ERECPRESS, MTI

Izraeli termékek bojkottja

TILTJA A BRIT KORMÁNY

A bojkott „megmérgezi és polarizálja a vitát, gyengíti az integrációt és táplálja az antiszemitizmust” – áll a brit kormány közleményében, amely szerint a bojkott árthatna a brit exportnak és a nemzetközi kapcsolatoknak.

2014-ben a leicesteri tanács hirdetett bojkottot az izraeli telepeken készülő termékekkel szemben, a skót kormány pedig „erőteljesen ellenzi” az „illegális telepekről” származó termékek vásárlását, bár a mostani tilalom a nagyfokú autonómiát élvező skót kormányzatra nem vonatkozik.

Az izraeli külügyminisztérium szóvivője üdvözölte, hogy a brit kormány nem engedélyezi, hogy az önkormányzatok „Izrael-ellenes” intézkedéseket hozzanak. A brit Munkáspárt álláspontja szerint a kormány döntése a helyi demokrácia ellen intézett támadással ér fel. *Origo.hu*

MŰZEUMI KINCSEK

Ősi iratok közszemlén

Az Aleppói kódex, héber nevén Keter Áram Cová – egy több mint ezeréves iratcsomó. Hatvan évvel ezelőtt került Izraelbe a szíriai Halab (Aleppo) városból, ahol a közel múltig az egyik legősibb zsidó közösség élt.

A kódex a jeruzsálemi Izrael Múzeum féltett kincse: a Tánách-ból, a héber Bibliából kézzel írt lapokat tartalmaz. Az eredetileg 500 oldalas kódexből mára csak 300 lap maradt, a többi 200 rejtélyes módon eltűnt. A kódexet most az UNESCO felvette a védett tárgyak listájára.

Eddig három olyan tétel szerepelt a listán, amit Izraelben őriznek. Az egyik a Rothschild-gyűjtemény, XV. századbeli illusztrált kéziratokkal, a másik a Jád Vászem központ gyűjteménye, ami a Holokauszt áldozatainak nevét és történetét dokumentálja. A harmadik pedig Sir Isaac Newton 7200 oldalas kézirat-gyűjteménye teológiai témákról.

Halmos László/Izraeli Hírlevél

Magyarország, jövünk!

AZ ISZRAELIEK ÚJ KEDVENC ÚTICÉLJA

Magyarország egyre népszerűbb úti cél az izraeli utazók körében: 2015 első 11 hónapjában több mint 256 ezer vendégéjszakát töltöttek el a magyarországi kereskedelmi szálláshelyeken az ázsiai országból érkezők, ami közel 10 százalékkal haladja meg az előző év azonos időszakának adatait – derült ki a Magyar Turizmus (MT) Zrt. MTI-hez eljuttatott hírleveléből.

Kiemelik, hogy az izraeli lakosság utazási kedve évek óta nő, míg 2000-ben 3,5 millió, 2011-ben közel 4,5 millió, 2014-ben pedig már több mint 5

millió kiutazást tartott nyilván az Izraeli Statisztikai Hivatal. Az utazások számának növekedésével a turisztikai kiadások összege is folyamatosan emelkedik, 2014-ben meghaladta a 6 millió dollárt.

Az utazók fő motivációja a tengerparti pihenés, a városlátogatás és az egészségutazás. Ez utóbbi szempontjából Magyarország is vonzó úti cél, és nem szabad megfeledkezni a családlátogatás, valamint a vallási motivációk jelentőségéről sem.

MTI

Régészeti szenzáció

HÉTEZER ÉVES TELEPÜLÉS NYOMAIRA BUKKANTAK JERUZSÁLEMBEN

Kiválóan fennmaradt 7000 éves kőrészkei település maradványaira bukkantak a régészek Jeruzsálem északi részén – értesült a Ynet, a Jediót Ahronót című izraeli újság honlapja.

Az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) jelentése szerint egy út építésekere a kelet-jeruzsálemi Suafat nevű lakónegyedben találták a jelentős archeológiai leleteket, két, időszámításunk előtt ötezer évvel épült ház romjait.

Ebben a korban az emberek már elkezdtek rézszerszözöket készíteni, de még tovább használták régi kőszerszömeiket is. A korszakot kutató Omri Barzilai szerint a tengerparton, Izrael északi részén és a déli Negev-sivatagban már ismertek korabeli tárgyi emlékeket, de eddig alig tudtak hasonlító leletekről a Jeruzsálem környéki hegyekben: errefelé első ízben bukkantak jelentős hétezer éves maradványokra.

A szakemberek két lakóházat fedeztek fel padlójukon különböző építményekkel, a házak belsejében a kor-

szakra jellemző kerámiaedényekkel és bazaltszerszözökkel. A megtalált jelekből arra következtetnek, hogy hosszú ideig lakhattak az épületeket, amelyek egy ősi időben virágzó település részét alkothatták.

A feltárást vezető Ronit Lupo régész szerint a leletek közt talált kis méretű köpengékekkel a gabonát arató gépeket, és a későbbi leletekkel pedig építkezettek. Egy karnéolokból készült gyöngyöt is találtak, ami helyi ékszergyártásra vagy kereskedelemre, ide szállított ékszerekre utal.

A csiszolószerszámok, a mozsarak és egy bazaltlalt magas korabeli technikai fejlettségről és a helyi közösség kézműves tudásáról tanúskodik. Néhány juh-, kecske- és talán marhasontot is leltek, amiket a későbbiekben laboratóriumokban fognak elemezni, s amelyekből majd újabb titkok derülhetnek ki a 7000 éve ott élők egykori étkezési szokásairól, településük gazdasági életéről.

MTI/Shiri Zsuzsa

Női terroristák

NŐTT AZ ARÁNYUK

Az Izraeli Hadsereg és a Shin Bét legújabb elemzése szerint az elmúlt öt hónapban zsidók ellen végrehajtott merényletek elkövetői egyre fiatalabbak, a női terroristák általános jörmődű, művelt családból származnak. Sokan a televízióban és interneten látott uszítás hatására döntenek úgy, hogy terrorakciót hajtanak végre – derült ki a ynet.com-on ismertetett felmérésből.

Az október óta tartó erőszakhullámban 228 támadás történt, a 219 terrorista fele 20 évnél fiatalabb volt, a nők aránya 11 százalékos. A merénylők zöme, 80 százalék Ciszjordániából származik, 16 százalék érkezett Jeruzsálemből, a többiek a zöld vonalon belülről származnak.

A szakértők úgy vélik, a palesztinok mostani elégedetlensége összefüggésben van azzal is, hogy politikai vákuum keletkezett, a lakosság egyre kevésbé bízik a Palesztin Hatóságban, úgy érzi Karmhüm Abbász palesztin elnök korszaka végét ért.

A fiatalabb generációnak nincsenek tapasztalatai az első intifádáról, és alig emlékeznek a másodikra. Ez a generáció, amely megunta a családi hierarchiát, dacol a szülőkkel, és fontosnak tartja az emberi jogokat. A fiatal palesztinok a szakértők szerint nem aggodnak a hadsereg megtorló intézkedései, éjszakai razziaí miatt.

A mostani erőszakselekmények elkövetői jellemzően magányos terroristák, de az eskalációban egyre több szerep jut a nőknek. Az olyan női terroristákat, mint Hadeel al-Hashlamoun, Ashraqtat Qatanani és Sarwa al-Sharawi, mártírként tisztelik a palesztin utcákon. A női elkövetők indokai általában bonyolultabbak, tettüket gyakran a családon belüli helyzetük miatti elkésereedés is motiválja. Legtöbbjük művelt, jó egzisztenciájú családból származik, de a szüleikkel, társadalmi helyzetükkel kapcsolatos frusztrációjuk termékeny táptalaja az Izrael ellenes gyűlöletnek, majd később konkrét terrorselekményeknek. Erre egyébként a Hamasz a televíziós adásokon és a közösségi médián keresztül ösztönzi is a palesztin nőket, akik egyre öntudatosabban maguk is hősök szeretnének lenni.

Sivan Erush

FŐSZERKESZTŐI LEVÉL

Az vagy nekem, mint vallásosnak a hit

Ez talán a legszebb vallomás, amit valaki kaphat... vagy talán a legelvakultabb? Még mielőtt választ keresnénk, szeretettel és köszönettel üdvözlök minden Új Kelet olvasót, és baráti ölelést küldök a lapszám összes szerzőjének, szerkesztőjének, és mindenkinék, aki ügyködött rajta, hogy havilapként másodszer is megjelenjen Izsrael egyetlen magyar nyelvű újsága. Hálás vagyok amiért a januári lapszám a legtöbb könyvesboltból és kioszkból hamar elfogyott. Toda raba az építő kritikákért és javaslatokért – melyeket egytől egyig megiszivlelünk.

Állandó vita tárgyát képezi, hogy tulajdonképpen ki is, mi is a zsidó. Valást, és származást is jelöl a kifejezés. A zsidó szokásokról szerint csak anyagi származás számít, ugyanakkor Izsraelnek kellőképp zsidó az is akinek „csak” az édesapja az – de mindenki számára nyitott a betérés rögs útja. Mindemellett zsidónak lenni sorsközösséget is jelent.

Az Új Kelet szerzői februári lapszámunkban – a Purim ünnepe előtt tisztelegve – a vallás témáját járják kötbe, legyen szó szekuláris, ortodox, vagy épp a „komplikált” szemléletről. A vallás egyesek szerint magánügy, mások szerint önámítás, megint mások szerint az élet értelme. Szerintem pedig mindenkinek az, amit ő maga belelát, beleérez, belebeszél. Egy békés ember békés vallásos lesz, egy agresszív ember pedig a vallást is agresszióra használja majd fel.

A judaizmus miszikus gyökereit értelmezve sok tudós és teológus jutott arra a felismerésre, mely szerint izraelitának lenni valójában nem vallás vagy származás kérdése. Sokkal inkább egy bibliai kód, ami azt jelenti: nem nyugszunk bele a kiszolgáltatottságba és a jogfosztottságba, és hajlandóak vagyunk magunk mögött hagyni az egoista, bosszúszomjas, önző világrend diktálta rabszolgaságot, hogy megtaláljuk a saját, személyes Kánaánunkat, ahol végre félelem nélkül igazán önmagunk lehetünk – erre pedig megadjuk a lehetőséget másoknak is. Ez a kitartó, állandó, személyes és globális szabadságharc pedig vallásra

és származásra való tekintet nélkül mindannyiunk joga, sőt, kötelessége.

Amin a zsidók keresztülmentek, az nyilvánvalóan soha többé nem történhet meg – nem csak a zsidókkal, senkivel sem. Ezért kell békésen küzdenünk az egész világon egyre több csalódot, eltévelyedett embert maga mellé állító radikalizmus ellen. Ebbe pedig beletartozik minden olyan ideológia, amely szerint bárki kevesebbet

ha elhittjük önmagunkkal és a föld lakóival, hogy mindenkinél mindent jobban tudunk, vagy mikor elszomoritunk másokat. De mit is jelent ez a gyakorlatban? Leginkább azt, hogy arra kell összpontosítanunk, ami jó az emberekben, ahelyett, ami rossz.

Politikusok szólhatnak fel: és igyekezhetnek elhittetni, hogy egy ország „szabadsága” érdekében meg kell szabadulnunk a nálunk mene-

FOTÓ: CZABÁN MÁTE

ér a másiknál, csak azért, mert zsidó, muzulmán, meleg, izraeli, palesztin, vagy épp kelet-európai.

Mindannyian egy hajóban evezünk, így aki léket vág a másik kabinjába, saját hullámsíriát készíti elő. „Mindannyian bűnösök vagyunk” – hangzik el a templomban, sőt, terrorristák és vallási diktátorok szerte a világban bántanak, üldöznek, és gyilkolnak le embereket, mert az ő hitük szerint „bűnben élnek”. Sajnos még a zsidó vallás sem mentes az ehhez hasonló ítélektől: nemrégiben megdöbbenve hallottam egy barátomtól, hogy Izsraelben vallásos szervezet szakosodott „megtévedt” zsidó lányok „visszarablására” – merthogy a hölgyek arab férfiba szerettek bele. Mivel magyarázzák a diszkriminációt? Szerintük bűnt követ el, aki nem-zsidó léte, „belemond” egy zsidó családba.

Am a valóságban nem a homoszexualitás, vagy a házasság előtti szeretkezés jelenti a bűnt. Sokkal inkább az,

déket kereső bevándorlóktól, kor-mányok gyözködhetnek polgárokat, hogy „joguk van megvédeni magukat” – ám ha igazán beegondolunk... adhat-e bárki szabad utat annak, hogy „szabad legyen” másokat kirekeszteni, sőt megölni. Aligha. Az objektív szabadságból viszont mindannyian profitalunk – nemre, vallásra, korra, származásra való tekintet nélkül. A halálbüntetés bevezetését tervezgetni Magyarországon, ártatlan izraeliekre rakéttákkal támadni Gázából, vagy illegális zsidó telepeket építeni palesztin területeken egyformán kártékonyak – és hiába fogja bárki a szabadságra ezeket a tetteket, valójában egyik sem szolgálja a közös jót.

A szabadság fogalma kicsit olyan, mint Isten neve: vallási és állami vezetőök élnek vissza vele, mintha csak napi huszonnégy órás telefonkapcsolatban lennének Mózesrel, Jézussal, vagy Mohameddel. Am a valóságban

egyikük sem elérhető, hogy igazolja a vallási és politikai diktátorok agymeréseit „Istenhez méltó” viselkedésükkel kapcsolatban. Mostanság, amikor embereket fejeznek le Isten nevében, a vallással takarozni egyre kevésbé elfogadható – így a „szabadság” lett az új, „világi” Isten mindenki számára, aki igazolást keres a gaztetteire. Mint egy hatalmas ernyő, minden bűnt elfed.

A társadalmunk alaposan össze-kutyulta, mint jelent „normálisnak” és „morálisnak” lenni. A normákat – azaz a társadalmunk által elfogadott szokásokat – gyakran összekeverjük a moralitással. Ez pedig oda vezetett, hogy ha valaki valóban morális akar maradni – azaz konstruktív vitákat folytat destruktív agitálás és évszázadok során nem csak a jóhíret gyarapította. Mielőtt kritizálnánk mások spirituális ösvényét, jó észben tartani: lényegi szinten mind szeretetre, és az életben maradáshoz oly fontos kintartásra tanítanak minket, még ha oly sokan félre is magyarázzák őket.

És végül – ami talán a hit legfontosabb aspektusa: habár több tucatnyi ember több száz okot tudna felsorolni, mi mindenért vagyunk mind szeretetreméltóak, mégis olyan gyakran fordul elő, hogy nem hiszünk saját nagyszerűségünkben. Pedig ez olyasvalami, amit a világon senki más nem tehet meg a nevünkben. Ha mi magunk nem hiszünk a HaSemtől, vagy a sorstól kapott fényünkben, akkor mégis ki fog helyettünk?

Kellemes lapozgatást, hág számeá minden olvasónknak, szerzőnknek és munkatársunknak. Béke Izsraelre, béke a nagyvilágra. ■

Steiner Kristóf

www.whitecityboy.com

Facebook: www.facebook.com/

SteinerKristofOldala

Instagram: @whitecityboy

MI ÁLL A SVÉD IZRAEL-ELLENESSÉG HÁTTERÉBEN?

Wallenberg után, szabadon

Svédország és a zsidók kapcsolata a legtöbb embernek Raoul Wallenberg önfeláldozó budapesti fellépése jut eszébe, vagy a híres fehér buszok, amelyek a koncentrációs tábor túlélő zsidókat szállították Svédországba 1945-ben. Az Izsraelhez és ezzel együtt a zsidókhöz való hozzáállás azonban az elmúlt fél évszázad során sokat változott.

A háború és a holokauszt borzalmai után az ide menekülő zsidók egy békés országba érkezve találtak nemcsak nagylelkű fogadtatásra, de sokan közülük új hazára is. Ezekkel a valóban elvülhetetlen érdemekkel Svédország évtizedekre előfizetett arra, hogy a világ az antiszemitizmus mindig harcra kész, bátor ellenfelének tekintse.

Ma viszont Izsrael és Svédország viszonya a fagypontra közelít, és a svéd külügyminisztert több elmentmondásos kijelentés után nem látják szívesen a zsidó állam területén. Ugyanakkor Európa sok más országához hasonlóan Svédországot is egyre több zsidó hagyja el. Ennek hátterében sajnos elsősorban a muszlim bevándorlók számának rohamos növekedése áll. Míg a legtöbbször segélyekre szoruló bevándorlók egyre nagyobb terheket rónak a költségvetésre, a kivándorló zsidók személyében jól képzett, ambiciózus adófizető állampolgárokat veszít el Svédország. Iszlamista fenyegetések miatt a malmői zsinagógát például nemrég kerítéssel kellett körülvenni, a járdát felhajtást gátló cölöppökkel tüzdelték tele.

Elméletek és paradigmák

Az antiszemitizmus azonban a svéd körében is létezik. Nem kevesen vannak, akik politikai, gazdasági problémák sorát, de akár a tömeges bevándorlást is a zsidók számlájára írt globális összeesküvés-elméletekkel magyarázzák. Politikusokra és laikusokra egyaránt jellemző az is, hogy könnyen az itt élő zsidókon kérk számot, amit Izsrael mint állam cselekszik. Pár évvel ezelőtt Malmö szociáldemokrata polgármestere azt üzenté városa zsidóinak: ők is felelősek az őket ért zaklatások miatt, mert nem határolódnak el Izsrael agressziójától a palesztinok ellen.

Izsrael kritikájának egyébként több évtizedes hagyománya van a svéd politika fősodrásában. Ennek gyökerei részint a 60-70-es évek nyugat- és észak-európai radikális baloldali mozgalmaira nyúlnak vissza. Az elavult

társadalmi berendezkedés ellen lázadó fiatalok – akik közül sok mai felelős pozíció betöltő politikus is kikerült –, sokszor túlegyszerűsített elméletek mentén osztották fel a világot elnyomókra és elnyomottakra. Izsraelt, mint agresszort és elnyomót egyre több bírálat érte, míg a palesztin fél – elnyomottként és kitaszítottként – sokszor a megalapozott kritikától is mentesült.

Úgy látom, hogy hosszú évek alatt a svéd politikának magától értetődő része lett az Izsrael-kritika hozzáállás, amely nem mindig volt jótékony hatással sem a diplomáciai kapcsolatokra, sem a konfliktus valódi feltárására és enyhítésére.

Két háború hiánya

Svédországban az emberek sok szempontból hajlamosak elharmarkodottan véleményét alkotni. Az ország kima-

FOTÓ: JOHANN STERNER

Elkerített malmői zsinagóga: a svédországi zsidó közösség folyamatosan zsugorodik és egyre erősödő fenyegetettség alatt él

Sternér Dóra

HOL SZEREZHETŐ BE AZ ÚJ KELET?

Az Új Kelet minden hónap utolsó csütörtökén jelenik meg, és előre megrendelhető Izsrael legnagyobb könyvruház láncában, a Steimatzky-ban. A kasszáján bárki jelezheti, hány példányra tart igényt, és hosszútávon is a hozzá legközelebb eső üzletbe kérheti a lapot. További információ az egyes üzletek közvetlen elérhetőségéről a Steimatzky központi számán: **1-700-70-66-00** (Izsraelből), mail cím: **service@steimatzky.co.il**

A lap emellett számos kioszkba és lottózóba is bekérhető – arra biztatjuk olvasóinkat, hogy lakóhelyükhöz, munkahelyükhöz közeli kioszkban adjanak le rendeléseket. Akik tavaly év közepén fizettek elő az újságra, továbbra is rendszeresen kapják azt – új előfizetéseket azonban egyelőre nem áll módunkban regisztrálni, ezért köszönjük a türelmet és a megértést. Magyarországi terjesztés, szponzoráció és együttműködések kapcsán várunk ötleteket, érdeklődőket, segítőkét és barátokat – elektronikus levélcímünk: **ujkelet@gmail.com**

Praktikus információkkal, kollaborációkkal és hirdetésekkel kapcsolatos kérdésekkel bárki fordulhat bizalommal az Új Kelet felelős szerkesztőjéhez, Salamon Sárahoz: **052-797-1655** (Izsraelből), **00-972-52-797-1655** (Magyarországról).

Te hogyan vagy zsidó?

„AZ ÉN IDENTITÁSOM AZ ÉN MAGÁNÜGYEM”

..... frankpeti

Vallásosok és világiak, reformok, ortodoxok és ultra-ortodoxok. Kaposok és kipások, parókások és miniszoknyások. Izrael megalakulása óta a zsidó identitás rengeteg új válfaja jött létre és él együtt – több-kevesebb sikerrel. A kérdés csupán az – hova vezet a világiak és hova a hívők útja, milyen lesz a holnap Izraele.

Szakadjon Izrael két részre, a telepesek és vallásosok Júdájára, és a világi Tel-Aviv Izraelére! Mert visszafordíthatatlan a demográfiai folyamat, ezek nemsokára úgyszólván többségben lesznek – mondta feldült barátom, miután meghallotta a hírt, miszerint a középiskolákban nagyot zuhant a humán tárgyakat választók száma, míg a zsidó vallásórát pártolóké megugrott.

Spiritualitás?! – folytatta. – Szerintem a judaizmus (mint minden vallás) nem más, mint uralom, kizsákmányolás, és a másság elnyomása, melynek semmi köze a szellemhez.

GRAFIKA: FRANKPETI

Igazi világi soha nem próbálja ki az imaszíjat, és nem fog beleegyezni, hogy vallásos élményekre korlátozza a szabadságát.

Ami a zsidóságom megélését illeti, az a magánügyem. Legalábbis amíg a főrabbinátus, állami támogatással ki nem építi a vallásos diktatúrát.

Én nem avatkozom be az ortodox, konzervatív, reform, vagy ultravallásos zsidó hitének gyakorlásába, így joggal elvárhatom, hogy tartsák tiszteltetben az én utamat, és nekem se írja elő senki, hogy miként valósítsam meg szekuláris identitásom.

Miért kell az államnak pénzelnie a vallási intézményeket? A judaizmus szegénységi bizonyítványa, ha a vallásosok nem képesek önmagukat finanszírozni, és szükségük van a világi adózók pénzére. Szabad államban vallási kényszer?

Én a kultúrámban vagyok zsidó. Megtartom a zsidó ünnepeket, de nem köszönöm meg őket Istennek. A családomat őröm, nem a Szombatot. Az egészségemért bőjtölök, nem a bűneimért. Embereket szeretek, nem csak zsidókat. Az olyan értékeket, mint egyenlőség, igazság és testvériség nem egy képzeletbeli entitástól való félelemből teszem magamévá, hanem abból a felismerésből, hogy mindannyiunk élete véges, rövid és törékeny. A hit magánügy, roppant intim dolog köztem és önmagam közt, úgyhogy kopjanak le rólam!

Nyugi nyugi! – próbáltam csitítani. – Egy szekuláris csak akkor ismerheti meg a judaizmust, ha a hagyományokban gyökerező értékeit, mint modern életstílusának és humanista gondolkodásmódjának alapjait, ha magabiztos higgadsággal tudja szemügyre venni ezeket a dolgokat.

Bár e bonyolult világban kizárólag egy igazság létezik, mindenki csak bizonyos részét látja annak. A judaizmusnak is száz arca van, de fontosak a különböző vélemények, hogy fűszerezzék és gazdagítsák a valóságot.

Többféle zsidó azonosság közül választhatunk: vallásos, világi, hagyományörző, liberális, és így tovább. A judaizmus nem egységcsomag. Tanulhatjuk anélkül, hogy a

parancsokat betartanánk, hitetlenül is imádkozhatunk, és mindenki kifőzheti a maga zsidó keverékét, bár a legtöbb izraeli csak felnőtt korára, a nagyvilági zsidó közösségeinek megismerése után jön rá a judaizmus kínálta lehetőségek igazi gazdagságára.

Az izraeli szekulárisok zsidó identitása a zsidó államban, héber nyelvben és a helyi kultúrában fejeződik ki, míg a diaszpóra világi zsidóságának judaizmusa a zsinagógai szerződésekben és imádkozásban valósul meg.

Sokan követelik, hogy ne judaizmust, hanem zsidóságot oktassanak az iskolákban, melybe az intellektuális tanulásra koncentráción túl liberális „zsidó tartalmak” és az ima szépségének felfedezése is belefér. Hogy hagyománytisztelő szekuláris értelmiségiek tanítsák ezt a területet, akiknek filozófiai és történelmi az orientációja. Hogy pluralisztikus zsidó oktatás legyen, nyitott, aktuális, amely kombinálja a tudást az élménnyel, az értelmet a szellemmel, amely lehetővé teszi, hogy minden-

Bár e bonyolult világban kizárólag egy igazság létezik, mindenki csak bizonyos részét látja annak.

ki kiválassza a neki megfelelő identitást, anélkül, hogy bocsánatot kellenjen kérni a rabbinátustól.

A jobboldal szerint, aki el akarja választani a nemzetet a judaizmustól, az elveszti a gyökereit. Az ilyen – mondják – miért él éppen itt, és nem mondjuk Pápua Új-Guineában? Mert mi a cionizmus? Cion, egy bibliai szó. De az Izrael is vallásos kifejezés. Miért nem töröljük el a „rasszista visszatérési törvényt”, amely csak a zsidóknak teszi lehetővé az Izraelbe való bevándorlást? Mert nemzet nélkül a vallás nem valósíthatja meg önmagát, míg a vallás nélküli nép néhány nemzedék alatt teljesen megszűnne. Láthatjuk, hogy milyen magas az asszimiláció azok körében, akik elveszítették zsidó identitásukat.

Szerintük a cionisták azért hoz-

hatták létre a településeket, mert hittek tetteik jogosságában, de mikor elszakadunk a vallástól, elvesz a földhöz való jogunkba vetett hit, és a Cionba való visszatérés ideológiája megszállássá alakul.

A baloldali gondolkodók mindig is jók voltak a kegyelemre, árva és gyengék gyámolítására vonatkozó bibliai részek idézésében. Nem beszélhetünk szekularizmusból származó erkölcsről, amikor a Biblia tíz parancsolata évezredekkel megelőzött minden ilyen felvilágosultat.

Kiválasztottságba vetett hitünk a bűnös? A hellenisztikus és római világ szemében nagyrészt a zsidó monoteizmus bálványszobrok templomba állításával szembeni zero toleranciája miatt alakult ki negatív kép a zsidókról.

Antiokhosz szeleukida király judaizmus elleni harca, vagy Caligula római császár azon szándéka, hogy a Második Templomban szobrot állítsanak a tiszteletére, a pogány civilizáció afeletti dühét és frusztrációját tükrözte, hogy a „nem pluralista”, fanatikus keleti vallás szellemének megtörésére tett többszöri kísérlete is kudarcot vallott.

A megszállók csodálkoztak, hogy a zsidók nem hajlandóak együttműködni velük, amiben ők a judaizmus különösen sötét és barbár jellegének egyértelmű bizonyítékát látták, melyet aztán hatékony propaganda-fegyverként használtak ellenük.

Mellesleg a zsidó nacionalizmus mai képviselői is a vallási pluralizmusra hivatkoznak követelik a muzulmán szent helyeken való „vallás-szabadság” bevezetését. A valódi cél

nem pusztán vallási, hanem főként politikai: kifejezni a mélyülő zsidó jelenlétet az egyik utolsóként megmaradt kollektív arab-palesztin szigetben.

Miként annak idején a Templom a zsidó nép sajátos magánszférájának számított, melyben nem volt helye a külföldi megszállóknak, a Templom-hegyben a palesztinok sem „csak” az iszlám egyik legszen- tebb helyét látják, hanem a palesz-

Amikor elszakadunk a vallástól, elvesz a földhöz való jogunkba vetett hit.

tin nemzeti identitás azon területét, melyen még nem taposott izraeli katonabakancs.

Aki más népen uralkodik, ezt leginkább isteni, vagy genetikai parancsokkal igazolja. Sokan csakis azon isteni ígéret folytán élnek itt, hogy a föld kizárólag Izrael népének adódott. Ésszerű magyarázat híján várható az ilyen indok. Kicsi az esélye – gyakorlatilag nulla –, hogy egy nacionalista telepest a nemzetközi joggal és észérvekkel meggyőzzünk arról, hogy téved, és megváltoztassuk világnézetét.

A fenti állítás, melyet manapság sokszor hallani miniszterek szájából is, kifejezi a vallás azon képességét, hogy híveinek magától értetődő válaszokat adjon az élet minden területén. Ezt használják ki a messiási nacionalizmus követői, mikor saját prioritásaik alapján felülírva, maguknak sajátítják ki a világi cionizmus teljesítményeit. Szerintük a föld birtoklására vonatkozó isteni ígéret, továbbá az ő buzgóságuk együtt érte el Izrael Állam újjászületését és jólétét, nem a cionista mozgalom vezetőinek döntései.

Herzl nem zsidó államról, hanem a zsidók államáról álmott. A világi cionizmus egy vallási csoportból kovácsolt nemzetet. Az évek során fokozatosan nőtt a jelentősége, főként a holokauszt után vált domináns tényezővé, és kiharcolta, hogy a zsidó nép helyet kapjon a többi nemzet közt, történelmi örökségének és a civilizált világ normáinak elfogadásával. Ez ma a világi zsidóság lényege, és nyilvánvaló, hogy nem a Lubavicsi Rebbe hiveitől, vagy Naftali Bennettől fogja ezt megtanulni.

Az alapvető probléma abban az axiómában rejlik, hogy a világiak identitásavarral küzdenek. Bár már a 50-es években „üres szekérem” hívták a szekulárisokat, Izrael megalakulásakor mégis a vallási körök voltak védekező állásponton.

A cionista mozgalom sikerében sokan a vallástól való történelmi elkülönülés igazolását látták. Később, különösen a jobboldal 70-es évekbeni hatalomra kerülése után, megerősödtek a vallásosok, de még mindig a világi állam logikájának hegemoniájához ragaszkodók biztos többségével álltak szemben.

A vallásos-szekuláris huzavonának a vallásosok tényerésével jellemezhető jelenlegi fejezete a 90-es években kezdődő globalizációval, a Rabin-gyilkossággal és a társadalmi szolidaritás eróziójával indult. Ekkor találták ki a világi „hovatarozás-válságot” is.

Prominens értelmiségiek fejezték ki amiatt érzett bűnösségüket, hogy mindeddig még csak bele sem lapoztak a Talmudba, miközben azzal vádolták az országalapítókat, hogy elrejtették előlük a judaizmus kincseit. Ez a nélkülözés-tudat különböző „zsidó megújulás” csoportok születéséhez vezetett, melyek az erősödő nemzeti identitáspolitikai támogatásával manapság nagy népszerűségnek örvendenek.

Sokan azért fordulnak a világi-vallási párbeszéd körökhöz, mert menekülnék a modern életre jellemző technológiától, az elidegenedéstől, és megnyugtattja őket, ha akár a kávészünetben azonosságutadról diskurálhatnak.

A ma embere személyes élményt akar, mint az élet értelmének kutatása, szellemi megerősödés, nosztalgia, vagy a New Age harmóniája. Kár, hogy a megújuló judaizmus rendezvényein leginkább olyan szöveges, zenés és rituális giccsel kínálunk, melynek intellektuális tartalma közepes, vagy kismennyiségű.

– Ne becsüljük alá a veszélyt – emelte fel ujját barátom –, mert gyors terjedésével és romboló erejével a vallás a racionális gondolkodás legadázzabb ellenfele. Lehet, hogy izgalommal mondtott Kiddussal és gyertyagyújtással kezdődik, de tolerancia híján akár a Sziklamecsét lángba borításával is végződhet. ■

Eszter, a feminista

MERT PURIMKOR MINDEN LEHETSÉGES...

Purimkor számtalan okunk van az ünneplésre. Vége egy alkalom, amikor nem véreseinkről emlékezünk meg – és végre egy olyan ünnep amikor férfiak helyett egy nő veszi kézbe a zsidóság ügyét.

Szabályok, parancsolatok, törvények. Szigor és limitációk – az év 355 napjában a vallásos zsidók pontos iránymutatások szerint élnek az életüket. Tudják, hogy mit és hol ehetnek, hogy milyen ruhát hordhatnak – még azt is leírják a törvények, hogy mikor lehet és nem szabad házaseletet élni.

Az év legnagyobb részében a zsidók az üldözöttek – Sávutkor Rút menekül anyósával, Pészachkor az egyiptomiak üldözik a zsidókat. És persze itt van – némi általánosítással – az elmúlt kétezer év, amikor Izrael fiai ritkán voltak a győztesek között.

Purimkor azonban minden a feje tetejére áll – a gyászóloból ünnepölés lesz, a veszteségből győztes. Eszter könyvében pedig a zsidók végre- valahára felülkerekednek elnyomóikon, sőt alaposan megbüntethetik mindazokat, akik el akarták pusztítani őket. (A könyv kissé ellentmondásos végén Mordecháj csapatai több ezer embert mészárolnak le Hámán zsidók elleni bűne miatt és kiirtják Hámán egész családját.)

Eszter könyvének azonban van egy másik aspektusa, ami feje tetejére állított mesévé teszi: a „címszereplő”, Eszter karaktere. A Tóra és a Tanach nem szegény női szereplőkben, de Purim királynője valami újat és merész mutat mindannyiunknak.

A midrás szerint Eszter rendkívül fiatal volt, amikor Ahasvérus házába került. Mordecháj „menedzselése” segítségével lesz királynőjelölt, majd meg is nyeri a bizarr versenyt. Nem is véletlenül – a fiatal zsidó lány látszólag szöges ellentéte elődjének, a nagyvilági, nagyteremtésű Vástinak, aki nem hajlandó megjelenni a király előtt, amikor az hívhatja.

A királynőválasztás során Eszter – Mordecháj iránymutatása mellett – a „versenyzőket” irányító Hágáj, a főeunuch patronálása alá kerül. Utasításokat, ajánlásokat követ, és – látszólag – igyekszik megfelelni. ■

A fordulat akkor következik be, amikor Mordecháj elmondja neki, micso-da veszély fenyegeti a királyságban élő zsidókat és arra utasítja Esztert, hogy lépjen közbe. Ettől a pillanattól fogva Eszter kezében van népe sorsa. Mordecháj parancsa egyértelmű: Eszter azonnal lépjen ura elé, és könyörögjön a zsidókért. Eszter azonban tudja, hogy ezzel életét és ügyének sikerét kockáztatná.

Ekkor történik meg a valódi purimi csoda – Eszter az elnyomott, mindenki által irányított szereplőből irányítóvá válik. Passzivitását egy pillanat alatt levetkezi – és elkezd döntéseket hozni. Három napos böjtbe fog, és böjtje utasítja a zsidókat is: az azonnali cselekvés helyett lélegzetet vesz. Teret és időt hoz létre maga körül – a legjobb feminista hagyományok után (előtt) szabadon – saját használatára. Elvonnak, erőt gyűjt. És milyen erőt...

Amikor felbukkan, bölcsőbb és furfangosabb mint valaha. Vásti fey- veréhez folyamodik – kitéjesedik, a lányból nő lesz, maga is estélyeket ad, férfiakat szórakoztat. Kívánatos és kedves teszi magát ura szemében, játszik hatalmával, magával, a testével. Mire eljön az idő, szinte végig sem kell mondania kérését, Ahasvérus rábólint és egyetért. Hámánra szörnyű büntetés vár, a zsidók pedig sokszorosan torolhatják meg a be nem következett népiártást.

Igazi kifordított mese Eszter könyve. A gyenge nőből femme fatale lesz, aki megmenti népét – az erős férfiakból pedig bábok, akik a királynő irány- mutatait követik.

Purimkor mindannyian ünneplünk. Ünneplünk a napot, mely a zsidó hagyomány szerint méltó el- lenpárja Jom Kippurnak, amikor a szellemi helyett az élet fizikai része teljesedik ki. Ünneplünk, hogy betel- jessük Purim egyik parancsát, mi- szerint ezen a napon addig kell inni, amíg már nem tudunk különbséget tenni jó és rossz között. Beöltözünk, hogy magunk is megjelünk a nap for- dított varázsát – és remélhetőleg ezután azért is, hogy megemlékez- zünk egy bátor királynőről, aki, saját ármányán átlépve, megmentette or- szágának zsidóit. ■

Kristóf Júlia

Irodalom, vallás, identitás

GONDOLATOK EGY MAGYAR–ZSIDÓ IRODALOMTÖRTÉNET MEGÍRÁSA ELÉ

•••• Halmos Sándor ••••

Egyik országos hírű, népszerű és tekintélyes magyarországi zsidó író heteken át húzódozott, mikor interjút kértem tőle egy zsidó folyóirat számára, végül kért, hogy ne kényszerítsem ilyen kényes feladatra. Ha valóban megszületne a Magyar Zsidó Irodalmi Lexikon, vajon kik kerülhetnének bele – és kik maradhatnának ki?

Egy barátom azt kérdezte tőlem: van-e „magyar zsidó irodalom” magyar zsidó írónok kívül? Az elnevezés minden tagjának helyessége vitatható. A modern nyugati zsidóság írói félve kerülnek szűkebb közösségük problémáit s vannak akik egész munkásságukban egyszer sem írták le nekük nevét.

Annak idején Móríc Zsigmond érezte indítva magát, hogy zsidó írotársainak figyelmébe ajánlja azt a témát, amelyet legjobban ismerhetnek: fajtájuk életének területét, s ez jól gondolt tanács volt. Holott senki sem kívánja tőlük, hogy megtagadják azt a fejlődést, melynek során a néhány százada már felekezeti keretek között mozgó irodalom általános emberivé tárgult.

Az egyetemes emberi problémákat ki-ki a maga életében ismeri fel legtisztábban, s ezért a tárgyismeret művészi törvénye és az önismeret egészségügyi parancsa azt ajánlja, hogy ne bújjunk el a zsidó élet tudomásul vétele elől.

Provinciális mellékiz

Be kell vallanunk, hogy többnyire csak az a zsidó író foglalkozik zsidó ügyekkel, aki érzi, hogy az egyetemes magyar irodalomban nem tudna érvényesülni. A zsidó irodalmaknak –mint a pártirodalmaknak, a szocialista és katonai irodalomnak – mindig van valami kis vidéki jellege. Ez nem véletlen. Zsidó ügyek után csak azok a rétegek érdeklődtek, amelyek a zsidó közösség szellemi köréből még nem léptek át a modern művelődés világába, s amelyeknek e mozgalmi csak megkétszereznek el, mint távoli kisvárosokba megkésztet divat.

Most végzetes körforgás kezdődött. Kialakult egy irodalom, amely ennek a hűségese, derék, de elmaradt műveltségű zsidóságnak a lelkéhez volt szabva, s ez az irodalom, akarva-akaratlanul, a maga részéről is hozzájárult ahhoz, hogy közösségének összetétele és színvonala ne emelkedjék. Először az olvasók tábora befolyásolta

az irodalmat, majd az irodalom általánosította olvasói színvonalát, azáltal, hogy kezdetleges voltával minden szabadabb és bátrabb szellemű írónak elvette a kedvét a zsidó dolgokkal való foglalkozástól.

Rettenetes a helyzet: pompás írónk nem ereszkednek le a zsidó problémákhoz, akik leereszkednek, többnyire nem írók. A zsidó sajtó közösségére tekintettel távortartja a jó, de szabadabb írókat, s az így létrejövő zsidó irodalom viszont távortartja az igényesebb olvasókat. Lehet csodálni, hogy zsidó költőinkben bennrekednek a legszebb zsidó tárgyú dalok.

Sokra becsülöm azok hűségét, s

S nem is csodálhatjuk, hogy ott, ahol a bíróság rágalmozás címén ítélte el a szerkesztőket, akik egy keresztény egyetemi tanárról, mint áttért zsidóról emlékeztek meg. Nem akarták a zsidók, hogy származásukat nyilvánosságra hozzák.

Ha egy író zsidónak született nem fűggy többé az elhatározásától, hogy zsidó író lesz-e vagy a zsidó lélek és szellemtörténet kifejezője. Bujkáló hallgatásával is és közömbösségével is jellemző tünete marad a zsidó életnek

Sokszor felvetett kérdés, milyen kritériumok alapján lehet valakit a zsidó irodalomhoz sorolni. Vannak türelmetlenek, akik a legszűkebben vonják

közömbösségből kerülnek zsidóságuk lelki területeit, mint ahogy legtöbbben tették. Azonban ez sem helyes. Hiszen ha az volna, egy Molnár, egy Bródy, egy Szomory nem tartoznék a zsidó irodalomhoz, s ha ezt másra is kiterjesztenék, Goethe nem volna német költőnek tekinthető, mert nem politizált, s az a magyar költő, aki nem írt hazafias dalokat, nem volna magyar poéta. Beöthy Zsolt hirdett nálunk ilyen nézeteket a magyar irodalomtörténetre vonatkozóan, de ő is csak elméletben, mert tapintata rákényszerítette, hogy irodalomtörténeti gyakorlatában szeretettel tárgyalja azokat az írókat is, akiknél a nemzeti közönség érdekei sosem nyertek hangot.

Különbségek, hasonlóságok

Az igazság, hogy van egy szűkebb és tágabb értelemben vett zsidó kérdés, s a tágabbhoz Isten, haza, szerelem is hozzátartozik, minden, amit zsidó ember átél. Ebben az értelemben nemcsak a népi szolidaritás kifejezést értjük, hanem annak az egész érzés és szemléletmódnak kifejezését, ami a zsidót többé-kevésbé jellemzi, és amely Istenhez és emberekhez, államhoz, nemzethez, családdhoz való viszonyában egyaránt érvényesül. Ereje, hogy az író mélyen merítsen magából, mely nem attól függ, hogy nyíltan vállalja-e származását vagy bujkál megvallása elől, nem attól, hogy jó zsidó vagy sem, hanem hogy jó művész-e.

Ez értelemben elképzelhető, hogy egy hitehagyott zsidó esetleg zsidó költészetet termel, mint egy lelkes zsidó, feltéve, ha nagyobb mértékben megvan benne a döntő művészi képesség, hogy alkotása közben hű tud lenni lelke rejtett árnyalataihoz. A zsidó irodalomhoz tehát minden zsidó származású zsidót hozzá kell számítani, tekintet nélkül arra, hogyan próbálja elintézni a származásával kapcsolatos problémákat. Ezzel behódolunk a faji elméletnek? Nem hiszek abban, hogy a zsidó agy és versejtek különböznek más népekétől, s hogy vannak zsidó harmonok. A zsidó társadalmi helyzete, évezredek útja különbözik más népek helyzetétől, s ez magyarázza a zsidóság érzéseinek és szemléletmódjának sajátosságait.

Kérdéses a „magyar zsidó irodalom” első tagja. Ha a zsidó származású író akarva, nem akarva, a zsidó lélekből is kifejez valamit - magyar író marad, s ezzel nem fogják keresni az okot ki-közösítésére? Ezek alaptalanok. Josef Nadler német irodalomtörténész sze-

rint nincs teljesen homogén német irodalom, hanem különböző német törzsek és tájak más-más műveltségét alakítanak ki.

Nálunk Farkas Gyula mutatta ki, hogy Vörösmarty fellépéséig a magyarság különböző vallású részei, a katolikus Dunántúl, és a kálmínista Tiszántúl eltérő műveltségű és életformájú közösséget alkotott.

Nem elég megállapítani, hogy más a katolikus és más a református műveltségű magyar, de örömlünk is kell, mert az állam törekedett a nemzet teljes egyesítésére. Elérhetetlen ábrándot kergetett s ez ábránd még szépnek sem nevezhető. Vagy nem volna-e elmondhatatlan veszteség, ha a magyarság tisztán katolikusokból állna s a kuruc eb-ura-fakó, Arany aggályoskodó, s Gyulai harcos józan-sága, Ady és Móricz szépséges és boros kálomniasága hiányoznék belőle? S hasonlóan káros volna, ha egy teljesen református Magyarország híjján lenne egy Vörösmarty romantikus színpompájának, s egy Madách, egy Vajda metafizikai érzékének.

Ha van nemzet a világon, amelynek sikerül uniformistóltenie ez úgy viszonyulna egy sokféle közösségből összeolvadó nemzethez, mint az egyséjtű egy gazdag organizmushoz, mert minden külön-színezetű közösség, amelyből egy közösség összetevődik, ennek megannyi szerveként működik: míg a külön közösségek maguké-vá teszik az őket összefogó nagyobb szervezet életakarát, addig ez a sokféleség a nemzetet az élet többféle feladatának elvégzésére teszi képessé.

Nincs miért tagadnunk, hogy a magyar zsidóság is különbözik a nemzet más vallású rétegeitől. Sőt erősebben, mint ezek egymástól. Faj-e vagy felekezeti? Nincs felekezeti különbség, amely csak felekezeti lenne. Bizonyos idő elteltével az eredetileg pusztán vallási eltérés erkölcsi, életmódbeli, faji különbséggé is válik. A magyar kálmínista és katolikus közti különbség is az. Csak a mi fajunk távolabb van a többitől, mint azok egymástól. Mert mások vagyunk, hihetünk a szükséges voltunkban s tudunk olyan feladatokat elvégezni, melyre mások nem alkalmasak.

Az elfeledettek

Azt is mondhatnák, hogy mi szükség a magyar zsidó irodalommal külön foglalkozni. Sokak szerint Bródy, Molnár, Szomory nem magyar, hanem zsidó írók. Csak a legszimplább gondolkodás képzelheti el, hogy egy lélek nem ragaszkodhat egyszerre két közösséghez, hogy a zsidó szolidaritás kizárja a magyarsággal való szolidaritást. A zsidó lélek a mértani idomok közül nem a körhöz hasonlít, amelynek egy a középpontja, hanem az ellipszishez, amelynek két gyújtópontja van.

Íróinkat védeni kell! A zsidó író körül jár a magyar kritikában. A magyar irodalomtörténet nem szívesen látja, mert zsidónak tekinti. Egy Kóbor, egy Molnár, egy Ignótos – a kitértokről nem is szólva – már nem ismert, nem tananyag és mi, zsidók sem foglalkozunk velük. Szép Ernőt, Füst Milánt, Kiss Józsefet, Ernőd Tamást másfél sorral intézik el. A magyar irodalomtörténet igyekszik nevüket sem megőrizni.

Hát őrizzük meg mi. Készítsük el az új Magyar Zsidó Lexikont, hiszen még élnek kiváló alkotók, s a múlt kutatóinak száma nő. Ez igazságot, kritikai jogvédelmet szolgáltatna azoknak, akiket megtagadtak, de úgy, hogy a zsidó oldal felé is őrizze meg teljes függetlenségét ítéleteiben is pártatlan, igazságos legyen.

A zsidó írók rangsorát sajnos nemcsak az antiszemitizmus homályosítja el, hanem a zsidó sajtó fénytörése is. A mű nem a zsidó érdem elfogult és ízléstelen öndicsérete legyen, s ne a zsidó pártélet viszonyait tükrözze, de a magyar zsidóság érdeke, kötelessége tisztázni, mit jelentett a magyar irodalomban. S hiányos lenne, ha csak azt végeznék el, mit művelt, mit alkotott.

Megérdemli azt is, mit tett a magyar zsidóság, mint a nem zsidó alkotások támogatója: a megértő és hitvalló kritikus, az áldozatkész mecénás és a megértő, lelkes olvasó szerepében. S végig kellene kísérni, hogyan alakult ki arca és változott a magyar irodalom tükrében.

Aki elmélyed majd ezekben, a kérdésekben észre fogja venni, hogy az egyes zsidó írók épp úgy nem érthetők meg a zsidó közösséghez való viszonyuk tisztázása nélkül, mint ahogy mások nem érthetők meg gazdasági helyzetük, vagy szerelmi életük ismerete nélkül. Egyes esetben fel kell vetni, milyen fokú zsidóságból származik az író, milyen hűséget, érvényesülési vágyat hozott magával, milyen kötöttségek és sebek akadályozták a magyar réteg életmódjának és világlátásának teljes átvételében.

S végül az egyes fejek és sorsok tanulmányozása közben fel fog tárulni a leirt sok vergődés rejtett, mélyebb értelme és rájön nem egy sereg jó vagy rossz író művét, hanem azok mögött egy közösség életét tanulmányozza, az évezredek évek leglátványosabb szakaszában. Azt vizsgálja, hogy viselkedik egy közösség, mikor elhagyva ősi kultúráját, amelyben addig minden bántalom és nélkülözés közben is mély biztonságban nyugodott, átlép egy másik hatalmas közösségbe és elvonul előtte a remények, kiábrándulások, a dacos kiegyensúlyozás és a bölcs vagy alantas megalkuvások, az egyensúly-keresési kísérletek sokváltozatú és még a sikerek között is tragikus sorozata. ■

Daniel Tugwel: Sivatag

I.

Álomba hullok én, és látom
A Végtelen Sivatagot,
Időtlen pusztát
min holt nomád halad át...
Célja nincs, lelke rom
épül, bomlik minden lépéssel
mit az olvadt homok síkján tesz.
Minden lépéssel nagyobb lesz
szervenésnek rekedt hangja,
kőbe burkol, kőben felold
testet, lelket. Vörös hangya
mérge Ő.
Álomba hullok, nincs idő

II.

Vándorok járnak a vérhomok pusztán
Sziadják a Földanyát, szidják az Égatyát
Csontjukat örlik, az emléket törlik
Mit? A teremtés keserű képét.
Futnak ha érzik a Keselyű létét
Vándorok járnak a vérhomok pusztán
Mikor lett állat silány húsából
édeni alma, szent emberi hús?
Gyűlnek a vándorok
visitva falják az új eledelt!
Megnyílik lelkük
Hirtelen látanak,
hallanak mindent
Kihajt a nyelvük
visitva falják az új eledelt!
Értik a léte, jön Halál a bús
Vándorok járnak a vérhomok pusztán
Sziadják a Földanyát, szidják az Égatyát
Csontjukat örlik, az emléket törlik
Mit? A teremtés keserű képét.
Futnak ha érzik a Keselyű létét
Vándorok járnak a vérhomok pusztán

III.

Gyűlnek a felhők az elkopott égen
Szemük fehér, fejükbe fordul,
s rátér az extázis tiszta útjára,
s átér a pusztá túlsó partjára,
s elégett szénné,
s szállt a szent ég felé...
Ősi-új Ritus, Emberáldozat
lebegő Fennsík, örök Kárhozat
végtelen percükért...

IV.

Felkelt a nap.
Kínútját írja
vérvörös talajon
vérvörös szabadon

Ez a hajnal pirja
Égatyánk! Napnak kegyetlen császára
Légy te a sötétség sirja
Az este már meghalt. Önön éltél
vette el.
Ó Istenem ne felejtst őt
megsiratni!
Csontjából a nap kel fel.
Ha nincsen nap
van lelkek sora
halálvágyra vágyók kora
Ég, üzd el az Éjt, e kigyót!
Hozd el a fényt, e boldog halált!

V.

Utolsó Emberek
Halovány gyermekek
futnak a sivatagi nap-éjszakában
finom léptűk hangja
örökké hallatszik
Halkan vonulnak,
a pihenő Halál édeskés álmát nem
törlik meg
sötét fellegekként öntik el a teret
Ritusra készülnek
átalakulásra
Hirtelen látanak,
hallanak mindent
Kihajt a nyelvük
visitva falják az új eledelt!
Értik a léte, jön Halál a bús
Vándorok járnak a vérhomok pusztán
Sziadják a Földanyát, szidják az Égatyát
Csontjukat örlik, az emléket törlik
Mit? A teremtés keserű képét.
Futnak ha érzik a Keselyű létét
Vándorok járnak a vérhomok pusztán

VI.

Magányos vándor lettem én
létemnek végére...
Elhagyott engem tér s idő
e Végtelen Sivatagban
melynek mestere Ő,
vágyva magányra, de utálva azt.
Megvetem egemet
gyűlölöm földemet.
Keselyű gyermeke volnék
utolsó szavakban megfogarva,
vágyakban, melyek örökké lebegnek
a vérhomok pusztá homloka felett...
Sohasem éltem
mindig reméltem,
a forró por elnyel
és megemészt,
egyeseülök Földdel
és végre édes méhében élhetek én!
Megszületek sűrű ködként
világ másik végétén...
Örökké halvány emlék leszek...
Kinyitom szemem, felébredek.

Én szeretek itt élni

VISSZATEKINTÉS EGY ALIJÁRA

..... Róna Asher

Sokféle okból alijázunk – vannak, akik cionizmusuk miatt, vannak, akik anyagi vagy családi okokból. Sokak számára azonban csokolyan fontos, hogy Izraelben nem lóg ki a sorból, hogy itt senki nem tartja számon, hogy zsidó, és az élelmszerbolból sem kell éhesen kifordulni kóser termékek hiányában.

A héber „dati” szó jelentése nem „vallásos”, hanem „törvényisz-telő, törvény szerint élő”. Valóban, ha összevetjük a zsidó és például a muzulmán vallás írásban lefektetett alapvetéseit, meglepő hasonlóságokra bukkanunk. A zsidó „vallás” nem korlátozódik pusztán az istenség leírására (epiphánia) és annak hódolatára, hanem nagyon is evilági törvényekkel szabályozza a mindennapi életet, legyen az a büntető-, a vagy polgári jog bármilyen aspektusa, beleértve az államapparátus felépítését és feladatát is. Ilyen léptékű szabályozással a kereszténység nem rendelkezik vagy csak áttételesen, és az is inkább történelmi fejlemény.

A zsidó vallásnak ez az élet minden mozzanatát meghatározó jellege mindig is jelen volt a történelem folyamán, és mivel a zsidó közösségeknek több-kevesebb önrendelkezési joguk is volt (kora és társadalmi válogatja, hogy mennyi), ezért nem mentek feledésbe azok a szabályok, amik a közösség tagjainak életét befolyásolják, legyen az a pénzbeli tartozás, vagy éppen egy hitehagyott visszafogadása.

Ha valaki kívülről szemléli ezt, annak nyilván elsőre a külsőségek ötlenek szembe, még akkor is, ha nem a legszigorúbb „haredi” csoportot nézi, akiknek jellegzetes öltözéke már messziről szemet szúr. Egy átlagos vallásos zsidó is felismerhető, ha másról nem, a kipáról, egyes esetekben a kilógó ciceszről. De ez csak a felszín. Az ördög (illetve jelen esetben inkább az isten) inkább a részletekben rejlik. Szeretném ezt a saját példámon illusztrálni.

Rövid visszatekintés: családom aszsimilált magyar zsidó család, szüleim a soá után születtek, túlélték gyermekeiként. Mindkét család a maga módján próbálta túltenni magát a borzalmas emléken, de alapvetően mindnyájan ugyanazt az utat járták: otthon, a négy fal között megvolt a zsidó identitás, de a nyilvánosság számára ennek semmi jelét nem mutat-

ták. Néha egy-egy vizit „a Dohányban” ros hásáná este vagy purimkor, de a mindennapok szintjén a zsidóság inkább csak a munkahelyi kollégák megjegyzéseiben volt jelen (igen, ott bezzeg jelen volt...).

Ebbe a közegbe születtem bele, és úgy nőtem föl, hogy az óvodában-iskolában „ne mondd meg, hogy zsidó vagy!”, de otthon, minden tévben látott színésről, minden közeli

nem adatott meg, hogy a jó oldalát ismerjék meg annak, amiről mindig tudták, hogy az övék. A hagyományok. Nekik a zsidóság inkább a munkahelyi szurkálódást jelentette, a *Hegedűs a háztetőn* és a kalózkidadású *Exodust*. De tudták, hogy ez így nem a teljes kép. És nagyon lelkesen támogattak engem abban, hogy felfedezzem (helyettük is) azt, ami az egészet mozgatja és élte. Az élő, lüktető zsidóságot.

A szerző és családja a Siratófalnál Jeruzsálemben

és távoli ismerősről tudtam, ki a zsidó. Kisdobos és úttörő voltam. Őrszövető. Később rajtítkár. KISZ-es már nem, adigra változtak az idők. Mire középiskolába kerültem, bomladozni kezdett a rendszer. Egy szép napon arra ébredtünk, hogy Magyarország és Izrael újra felvette egymással a diplomáciai kapcsolatot, és szabad utazni. Ez tavasszal történt. Még azon a nyáron a szüleim elküldtek egy szochnutos ifjúsági csoporttal Izraelbe, kibucba és országnézésre. A többi történelem.

Kiderült, hogy a felszín alatt a szüleim mindig érezték, hiányolták a zsidóság valódi megélését. Ők maguk a szocializmusban nőttek föl, nekik

Ismét röviden: megtanultam héberül (egyedül, otthon, könyvekből és hangkasszettákból), elkezdtem eljárni egy zsinagógába (Dessewffy utcai ortodox sül) péntek-szombaton – barátoknál aludtam, mivel mi messze laktunk a városközponttól. Minden évben mentem Izraelbe, többnyire már mint csoportvezető (madrich). Érettségi után jelentkeztem a Rabbiképzőben, amit el is végeztem, majd a Wesselényi utcai zsidó iskolában lettem héber-és judaisztika tanár. Megnősültem, a chabad salih volt a rabbi az esküvőnkön.

Ezzel párhuzamosan, a kezdetektől fogva éreztem a kötődést Izraelhez.

Ahogy egyre többet tanultam a soáról és Magyarország modernkori történelméről, egyre kevésbé értettem meg: hogyan lehetséges, hogy a zsidók még mindig itt élnek, antiszemitákkal körülvéve (mert az elég korán nyilvánvaló lett számomra, hogy 1945 április 4-e után is maradtak bőven nyilasok, csendőrök, házmesterek, és besúgók). A 90-es évekre sajnos már a szélesebb társadalom számára is kiderült, hogy nem csak a vallásgyakorlás lett szabad, és az eddig csak otthon meggyújtott hanukai gyertyát lehet kivinni az utcára. A náciok ott folytatták, ahol 40 évvel ezelőtt abbahagyták – pontosabban sosem hagyták teljesen abba. Csak persze az uszítás most már a demokratikus szólásszabadság köntöskéjében jelent meg.

Ez volt az a pont, amikor a két irány, a vallás és a cionizmus összeért, és megszilárdult bennünk az elhatározás, hogy ha nem csodabogarok akarunk maradni, ha a gyerekeinknek meg akarjuk engedni, hogy a barátaiknál egyenek, és olyan vallási nevelést akarunk adni nekik, amit mi elképzelünk, akkor az egyetlen járható út az alija. És lőn. Amire maig büszkéek vagyunk: mi a zsidóság és Izrael szeretete miatt alijáztunk, minden más (anyagi, politikai) motiváció csak másodlagos vagy harmadlagos szerepet játszott a döntés meghozatalában.

A vallás (pontosabban a törvény, „dát”) keretet ad az életnek. A felkeléstől az ébrenlét minden pillanatát áthatja, és Izraelben megvan az a luxus, hogy a mindennapi élet szerves részévé válik. Egy példa: ha vásárolni megyek, akkor nem a „kóser boltba” megyek, hanem a sarki közértbe, ami egyszersmind kóser bolt. Bármit megvehetek, amit csak leveszek a polcra, minden kóser, legfeljebb a lejárat dátumot kell böngészniem ahelyett, hogy az összetevők listáját vizslatnám. Egy másik példa: nyolcadikos fiam legnagyobb gondja, hogy melyik jesivába adja be a jelentkezést. Tiszttára mint egy „normális” ember! És igen, ez volt a cél. Hogy zsidónak, sőt, vallásos zsidónak lenni ne igényeljen külön erőfeszítést, ami fölemészt az energiákat. A munka-tanulás-pihenés-gyerekeknevelés körforgásába ne zavarjon bele az, hogy „a Pisti az iskolában szidta a zsidókat de én rászóltam”, meg az, hogy „csak a jövő héten lesz a kóser boltban virsli”. A zsidóság és a cionizmus egy. Aki itt él, annak ezt nem kell magyarázni.

Én szeretek itt élni. ■

Imák mérkőzése a Falnál

VALLÁSOS EMANCIPÁCIÓ JERUZSÁLEMBEN

..... Vadász Éva

Izraelnek a zsidók számára legszertebb pontján nem teljes a béke – a Fal Női csoport tagjai havonta igyekeznek megdönteni a Siratófalnál kialakult status quo-t.

Hajnal 6 óra, Szonja hív: Akkora a tömeg, hogy máshol kell találkozunk! – A rabló mindenit! Nem csörgött semelyik óram – nyekergem. Most kéne találkozunk a női szakasszal szembeni biztonsági kapunál a Siratófalnál. *Ros hódes* (a hónap első napja, újhöld) van.

Szeretem megünnepelni az új hónapot, ezt a női ünnepet. Az Óreg szavait megfogadó nők nem támogatták az aranyborjú összerakását és nem adták bele a közösbe az ékszerüket, ezért tőle ajándékba megkapták minden hónapra ezt a napot. Férfiak is ünneplik az újhöldet, de a Mózeszt követő nőkre emlékezve a nők nem is dolgoznak, vagy csak a háztartási tennivalóikat látják el ezen a napon. Előírás nincs, vannak akik összeülnek tanulni, vannak akik új ruha viselésével ünnepelnek, vannak akik anya-lánya napot tartanak. Mi a részvételünkkel támogatjuk a reform női csoportot, a Fal Nőit, a *Women of the Wall*-t. Így ünneplünk mi. Ma állítólag viszonylagos nyugi lesz, nem tartóztatnak le senkit előreláthatólag.

Ezen morfondírozom miközben fűtyörészve száguldok a reggeli nap-sütésben. Szöget üt a fejembe: mivel ébresztett Szonja? Hogy tömeg van? Tegnap azt beszéltek, hogy negyven haredi nő fog ellentüntetni. A harediek a zsidóság modernizálását elvető irányzata, elveikkel ellenkezik a Fal Nőinek az emberiség előrehaladását követő vágya, hogy a Falnál imádkozhassanak.

Már a kaputól látom és hallom az örületet. Torlódik a tömeg. Vajon mennyien férnek el a Fal előtti téren? Az Élet Menetén nyolcezren voltak itt és az is jókora embermassza volt. Fúrom át magam a sokaságban, imádkozó nőknön, vagy inkább lányokon, és – ahogy jobban megnézem, a fenébe – bakfisokon! Tolakodom a térd fölöttig erő nyári ruhámban. Épp nem kőpnek le. Sehoh nem látom a Fal Nőit. Egy zsákból nyalókat osztogatnak a kislányoknak. Venném elő a telefonomat, hogy felhívjam Szonját, amikor a női szakasz bejáratánál Andrea fúródik szembe velem és azt mondja, a zászlóknál vannak a nők, fogjam meg a vállát, átfurakodunk együtt.

Andrea az a barátnóm, aki kipában jár hétköznap és tfilinben imádkozik, szép színes tálesze van és nagyon sok médiamegjelenést gyűjtött össze a három jeruzsálemi éve alatt, amely során csatlakozott a Fal Nőihez. Andrea úgy szokta becsempészni a tfilinjét, hogy a karjára már otthon felteszi és valami hosszú ujjút vesz rá, a fejre való pedig a zsebében hozza át a biztonsági ellenőrzésen keresztül és csak a Falnál kóti fel. A nőknek nincs előírva a tálesz, se a tfilin. A tálesz a sál, amelyet a vallásukat szigorúan gyakorló zsidó férfiak minden nap magukra öltenek, miközben a reggeli imát, a sáhrítot elmondják. A tfilin két szíjra erősített bőrdoboz a fejen és a karon. *„És legyen ez a parancs jelül karodon és emlékeztetőül szemeid között, hogy az Örökkévaló törvénye legyen szabadban, mivelhogy erős karral vezérelt ki téged az Örökkévaló Egyiptomból”* (II. Móz. 13,9). Pláne nem előírás nőknek annak a két áldásnak az elmondása, melyeket a két szent dobozra kell mondani. Az elmondásuk és a tfilin felkötése között nem szabad beszélni. Kacifántos dolog ez, mivel ha valaki így nőtt fel, és ráadásul hangos feminista, akkor annak magyarázhatom, hogy Rási lányai nem is biztos, hogy hordtak táleszt, meg hogy raktak tfilint, csak az, hogy nagy libsi volt a papájuk, a nagy kommentátor. Nem kérdezem Andreát arról, hogy hogy bírja ki beszéd nélkül otthontól a Falig, lényeg, hogy megteszi.

Na szóval Andrea vállán a kezem, a női rész bejáratától a női kézmosóig kell eljutnunk. Ez kb. 7 méter. Ahogy a bakfisok meglátják Andrea fején a tfilint, úgy nyílik szét előtte a nép. Borzadó tekintetek között tőri át a tömeget ez az amerikai amazon, persze az undorodást és pssssolást (azaz fújolást) én kapom. Valamiféle büszkeséget érzek. A nyalókaosztogató Andreának is ad egyet. Jó fej.

A modern irányzatokat az izraeliek nemigen követik, de ők az Államokban többen vannak, mint egész Izrael népessége.

– Azt a kislányt az előbb megdobták kövel... – mutat egy szomorú lánykára és kipás anyukájára Szonja, amikor végre találkozunk. Rögtön nyugtat, hogy nem fáj a lánykának, nem is vérzik, de azért próbáljuk védeni magunkat. Jobb híján csak állunk

a tömegben. Számolnék, ha tudnék – talán két-háromszázan lehetünk. A zászlók alatti tér felét töltjük meg, körülöttünk fekete kalapos fiúk üvöltve próbálják áttörni a kordonokat. A kordonok előtt rendőrök vigyázzák kis csapatunkat.

Az imádkozás már elkezdődött, a két tömeg máshol tart. A Fal Női együtt imádkoznak, a kb. nyolcezer haredi gyerek pedig ha épp nem ménkű arrogánsan oszt, akkor külön-külön imádkozik. A Fal Női általában reformok, egalitáriánusok és egyéb olyan

Smuel Rabinowitz, a halachát a Fal ortodox rabbijaként betartva, nem engedi azt sem, hogy saját Tórát hozzanak a nők, nemhogy adna nekik egyet, annak ellenére, hogy évek óta kérvényezik.

irányzatokhoz tartoznak, amelyekben majdnem az összes imát eléneklik. Vannak olyan bónusz imák, amelyek más irányzatoknál nincsenek, pl. beszélőttek az imarendbe izraeli népdalt is az izraeli-arab békéről. Ez az én magyar neológ értékrendemnek fel-emelő, szerintem ide akart a neológia is eljutni, csak aztán közbeszólt a történelem és maradt az ortodox liturgia. Szóval imádkozik ez a pár száz a nemi egyenlőséget hirdető nő, többségük amerikai. A modern irányzatokat az izraeliek nemigen követik, de ők az Államokban többen vannak, mint egész Izrael népessége. És imádkozik több ezer haredi gyerek, akiknek a nem teljesen egységes irányzata Izrael lakosságának 10%-át teszi ki, az ő hadseregbe állításuk és munkára bírásuk a kormány új nagy feladata. Sokan ezért szavaztak a mostani vezetésre.

Az ima ereje ezen a téren mindig erősen érezhető. A két csapat főhadiszínein harcát a fejünk fölött egy jiddis novellával lehetne plasztikusan szemléltetni.

Folyamatosan jön a rendőri erősítés, egyre több a gépfegyveres katona és egyre viccesebb helyetek állnak elő. A Fal férfi szekciójából egy kalapos pajszos félnotás hangos vihögása töri meg a spirituális mormolást egészen addig, amíg a rendőrök le nem szedik a kerítésről. Aztán vizet, később kávét

fröcskölnék ránk. Utána egy haredi nő interjúvolnak riporterek és állnak körbe a kamerák, aki a frissen alakult *Women for the Wall* (Nők a Falért) képviselője. Azt állítja a nő, ők szervezték a rabbiakat, hogy a seminarista lányokat idehívják. Szonja kihallgat egy szívszorító beszélgetést két bakfis között: Te tudod, miért vagyunk itt? – Igen, mert ezek a nők el akarják venni tőlünk a Falat és ezt meg kell akadályoznunk... Nahát, tényleg most mondtak nekik, sejtelmük sincs, hogy mit csinálnak. A Fal Női azt szeretnék elérni 1988 óta, hogy saját rendjük szerint, kipában, táleszben, tfilinben imádkozhassanak a Falnál – az egyetlen helyen, ahol nem szabad nekik. Smuel Rabinowitz, a *halachát* (a zsidó törvénykezést) a Fal ortodox rabbijaként betartva, nem engedi azt sem, hogy saját Tórát hozzanak a nők, nemhogy adna nekik egyet, annak ellenére, hogy évek óta kérvényezik.

A Fal előtti zsinagógaként használt területre nem sikerül bejutnia a Fal Nőinek. Ott spontán egalitáriánus imádkozás alakul ki, amit senki nem tervezett. Azokkal a férfakkal valósul meg az együtt imádkozás, akik támogatónak jöttek el. Egy közülük a férfi szekcióban egy nagy Jó reggelt! Jó hónapot! transzparenszel fejezi ki csendes szolidaritását.

Szám szerint két *bát micvá* (nővé avatás 12 éves korban) is ünneplünk ma. Kipás kislányokat dobálnak a magasba, juhé. „De menő!” – mondom én, akinek szintén a Falnál volt a *bát micvá*, de én csak miniszoknyával és „I Am A Free Punk” feliratú pólvával demonstráltam. – Képzeld milyen csúcs lesz elmondaniuk felnőttként, hogy övék volt az első egál *bát micvá* a Falnál – mondja Szonja.

Ima vége, Hatikva (az Izraeli himnusz). Farumici helyzet, ezek a szegény ultraortodox gyerekek otthon azt tanulják, hogy Izrael Államát ne fogadják el.

Kérnék egy kávét, immáron pohárban, csészében, bögrében, mindegy csak ne ruhára. De ahhoz ki kell jutni innen. A katonák egymásba karolva állnak sorfalat a gyerektömeg és mi közöttünk, amint ünneppelen kivonulunk. Az előttünk haladó kipás néni Jó új hónapot! kurjongat a zöld ruhás sorfal másik oldalán megvadult gyerekeknek. Egy kislány a katonák mögül ránk ölti a nyelvért.

Beállók jiddis trónak és a novellában lúdlábú dibukkok fogják a szörös nyelvéket ölteni szívárványszin taleszes nőkre és fekete-fehére öltözött haredi bakfisokra. ■

בטה אל י
בכל לבך

ובמות אביה ואמה
בדשמיך דבר המלך
אל שושן הבירה אל
בית המלך אל יד ה
בעינו ותשא הסדר ל
מנותה לתת לה ואת
לה מבית המלך ויש
הנשים לא הגדרה א
ני מרדכי צוה יעלה
מרדכי מתהלך לפני
שלום אסתר ומה יע
לבוא אל המלך אחש
שעם יעשר חדש כי
הדשים בשבן המר ו
הנשים וכוה הנערה ט
האמר יתן לה לבוא
המלך בערב היא בא
הנשים שע אל יד ש
הפילגשים לא תבוא
המלך ונקראה בשם
יד מרדכי אשר לקח
לא נקשה דבר כי א

ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה
ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו
כי רבה היא וכל הנשים יתנו יקר למעלה למגדול
ועד קטן ויטב הרבה בעיני המלך והשרים ויעש
המלך כדבר ממוכן וישלח ספרים אל כל מדינות
המלך אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ויע
כל שוננו להיות כל איש שדר כביתו ומדבר מלשון עמו
אחר הדברים האלה כשך המת
המלך אחשוורוש זכר את ושתי ואת אשר עשתה
ואת אשר נגזר עליה ויאמרו נערי המלך משתין
יבקשו למלך נערות בתולת טובות מראה ויפקד
המלך פקידים בכל מדינות מלכותו ויקבצו את
כל נערה בתולה טובת מראה אל שושן הבירה
אל בית הנשים אל יד הגא סרים המלך שמר
הנשים ונתון תמרקהן והנערה אשר תטב בעיני
המלך תמלך תחת ושתי ויטב הדבר בעיני המלך
ויעש כן איש יהודי היה בשושן
הבירה ושמו מרדכי בן איר בן שמעי בן קיש איש
ימיני אשר הגלה מירושלם עם הגלה אשר הגלה
עם יכניה בן יהודה אשר הגלה נבוכדנצר מלך
בבל ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דוד כי
איז לה אב ואם והנערה יפת האר וטובת מראה

פני המלך אחשוורוש להביא את ושתי המלכה
לפני המלך בכתר מלכות להראות הימים
והשרים את יפה כי טובת מראה היא ותמא
המלכה ושתי לבוא כדבר המלך אשר ביד
הסריסים ויקצף המלך מאד והמתו בערה בו
ויאמר המלך לחכמים ידעו
היעתים כי מן דבר המלך לפע כל ידעו דת ודין
והקרב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשייש
כרס מרסנא ממוכן שבנות שרי פרס ומדי וא
פני המלך הישבים ראשנה במלכות כדת מר
לעשות במלכה ושתי על אשר לא עשתה אר
מאמר המלך אחשוורוש ביד הסריסים
ויאמר מומכן לפע המלך והשרים לא
על המלך לברו עותה ושתי המלכה כי על כל השנים
ועל כל הימים אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש
כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבנות בעליהן
בעיניהן באמרו המלך אחשוורוש אמו להביא את
ושתי המלכה לפענו ולא באה והיום הזה תאמרנה
ישרות פרס ומדי אשר שמעו את דבר המלכה למ
שרי המלך וכרי בויזן וקצף אם על המלך טוב יצא
דבר מלכות מלפענו וכתב כרתי פרס ומדי ולא
יעבור אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשוורוש

ש המלך
ה מדינת
הדוש על
ה בשנת
ה
זר המדינת
הו זאת
ועם נמאת
לך לכל
הול ועד
ת ביר
בלי בוי
פות ידע
וסהרת
זנעם ויז
איז אנס
זות סרצון
המלכה
ת אשר
לב המלך
א יאמרו
הים את

Az ötödik parancsolatról

TISZTELNI ANNYI, MINT SZERETNI?

Schnapp Lea írása

„Tiszteld ki téged fájva hordozott, tiszteld ki érted lázban dolgozott!”

Tulajdonképpen a mózesi parancsolatnak nem is annyira a vallással kapcsolatos értelmezése foglalkoztat, bár a szülők iránti tisztelet kötelesség témáját több tanítás, törvény, micvá tartalmazza.

A szülő-gyerek viszonyban elég sok a negatív, de hála Istennek, a pozitív jelenség is. Bizonyára több a jó, de miért, honnan a rossz?!

A mi korosztályunkban sok árva gyermek nőtt fel, akik valamennyien a Vészkorszak túlélői, megmenekültjei. Nekünk már csak a lelkünkben él a szülők iránti szeretet, a teljesíthetetlen vágyakozás a simogatásai, öleléseik, dorgálásaik, példamutatásai iránt.

Gondolataim visszazárlnak azokba az időkbe, amikor már felelőssé váltunk tetteinkért, vagyis miután már betöltöttük a 12. életévünket. Ettől kezdve egészen tizenhat éves koromig a szüleimmel való kapcsolatot a tisztelet és szeretet jellemezte, ám tizenhat évesen elvesztettem őket: mindkettőjüket megölték Auschwitzban. Ezért talán az én példám nem is a legjobb ebben a témában, mert a megszépítő messzeség – térben és időben – csak fokozza bennem az irántuk való szeretetemet, tiszteletemet. Megőriztem emléküket, és ebben a szellemben neveltem gyermekeimet. Szüleim tanításait is megőriztem és igyekeztem azokat tovább adni.

Óriási az a terület, ahol a szülők és gyerekek, kicsik és nagyok, sőt már a nagy- és a dédszülők is együtt vannak az élet színpadán. Böven akad hely és alkalom, ahol a jövő nemzedéke gyakorolhatja, vagy gyakorolhatná a saját maga, szülei és nagyszülei boldogságára a szigorú, de jutalmat is ígérő parancsolatot.

Jól tudom, hogy az élet nem mindig vigalom, és a ház sem mindig templom. A sors iróniája, hogy egyesek (sokan, kevesen?) néha megfedeznek az öreg szülőkről, akik közül ezt néhányan eltitkolják, szégyellik, de olyanok is akadnak, akik bizony panaszkodnak.

Most nem mesélem el, hogy tulajdonképpen mi is készített e sorok megírására, ám tudok néhány esetről, amikor bizony pszichológus segítségére volt szükség a szülő és gyermek viszonyának kiegyensúlyozására. Sajnos már olyan esetről is hallottam, amikor pszichológusok eltanácsolták

egymástól az anyát és lányát. Ennek valószínűleg mély okai voltak, mert azt is tudjuk, hogy semmi sem fehér és fekete, néha a szürke árnyalatai is hozhatnak bajt, szomorúságot az életünkbe. A „Jiddise mame” dallama és az odaadó szülői szeretet megannyi példája azonban könnyeket csal minden emberi teremtés szemébe, hiszen mindünket anya hozott e világra!

No de az éremnek ebben az esetben is két oldala van. Akadnak jó humorral rendelkező szülők, akik a következőt mondják: „Tiszteld a gyere-

sekkel megosztott életformáról sokat lehetne beszélni, hiszen ez minden esetben egyéni választás kérdése. Ha a második, függetlenebb életformát választják, bizonyára számíthatnak arra is, hogy gyermekeik, unokáik – ahogyan idejük engedi – látogatják majd megállapítanom, hogy bizony baj van az ötödik parancsolat körül. Illetve nem magával a parancsolattal van baj, hanem annak tiszteletben tartásával. Nem hinném, hogy itt helye lenne a demokráciának, bárhogyan is értelmeznénk azt.

Maradjunk azonban még néhány mondat erejéig a mai ifjúságnál, a tizen- és huszoneveseknél. Nem beszélnek most a vallásos házakról, családkról, bár már ezek is modernizálódtak, de mégis, ez egy más világ.

Nekünk már csak a lelkünkben él a szülők iránti szeretet, a teljesíthetetlen vágyakozás a simogatásai, öleléseik, dorgálásaik, példamutatásai iránt.

ked, hogy hosszú életű légy a földön.” Nem vitás, az utóbbi évtizedekben talán nincsenek is szegény gyerekek, csak szegény, nehezen küzdő, esetleg nehezen kezelhető szülők.

Ófelsége, a gyerek...

Gondolataim még nem tartanak a szülő utolsó állomásánál, ami szép és hosszú lehet, Isten segítségével és az adott körülményeknek köszönhetően. A gyerekek között, életükben és problémáikban résztvevő, velük együtt lakó mamáról, vagy a modernül berendezett, nyugodt életet biztosító, más idő-

Az általam megkérdezett tizenévesek legalább nyolcvan százaléka életformája megválasztásánál megköveteli és talán meg is kapja a korlátlan szabadságot. Valljuk be azonban őszintén, hogy nem egy esetben, sőt talán sokszor ezek a választások zsákutcába vezetnek. Tapasztalom, ismerős körökben gyakran látom és hallom, hogy a fiatalok addigi életvitelük csodje után sem szaladnak vissza a szülői házba a változtatást célzó tanácsért, annál inkább anyagi jellegű segítségért.

Politikusok, professzorok, tanerők, sőt az egyszerű emberek nyilatkozataiból soha nem hiányzik az agyoncsépett – és nagyon gyakran félreértelmezett – demokrácia szó. Ezt a jelszót lobogtatva sajnos a szülőket is cserben lehet hagyni. Sokszor kell megállapítanom, hogy bizony baj van az ötödik parancsolat körül. Illetve nem magával a parancsolattal van baj, hanem annak tiszteletben tartásával. Nem hinném, hogy itt helye lenne a demokráciának, bárhogyan is értelmeznénk azt.

☆☆☆

A Tóra szerint a fiadnak a fia is a fiad. Egy kicsike joguk tehát a nagymamának is van. Hogy mihez? Adni és kapni... A lehetőségek végtelenei. Kinek mi kell. Ki mit tud. Nemzedékek közötti nézeteltérések mindig voltak és valószínűleg mindig is lesznek. Csak egyet nem szabad soha elveszíteni: az egymáshoz vezető utat. A szülő és a gyerek – kicsi vagy nagy – közötti közvetlen és kötetlen beszélgetés eredményesebb minden pszichológiai tanácsadásnál.

☆☆☆

Egyszer munkatársnőmmel, barát-nőmmel beszélgettem a témáról. Elmeséltem neki, hogy véletlenül tanúja voltam egy szülő és gyermeke közötti nézeteltérésnek. Azt is elmondtam, hogy papírra vettem néhány gondolatot az ötödik parancsolatról, amely így szól: „Tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú életű légy a földön.” Barátnőm rám nézett és teljesen spontánul mondta: – Nálam ez az első!

Le is jegyeztem gyorsan, hogy elküldhessem Budapesten élő édesapjának, bár ő ezt biztosan tudta és érezte a szívében...

☆☆☆

Soha nem szerettem a vészmadarakat, de mégis, ha szétnézek a korlátlan szabadsággal rendelkező fiatalok között, akik mindent megengednek maguknak öltözékben, viselkedésben, szórakozásban egyaránt, én is azt kérdem. Vajon jó lehet-e ez a nagy szabadság. És mégis – mit tehetnénk?

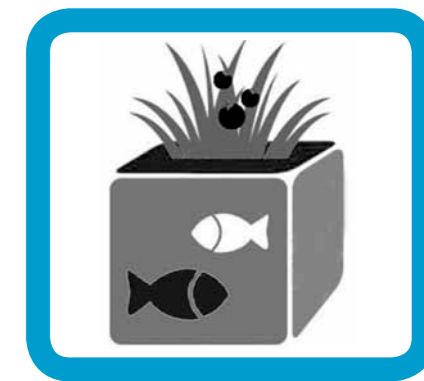
Imádkozunk a gyerekekért, a szülőkért, a nagyszülőkért és persze Izrael egész népéért! És hadd folytassam a mottó sorait:

„Mig él, rakj lába elé szőnyeget és virágos mezőt, mert aztán minden hiába, késő már a bánat. Tiszteld atyádat és tiszteld anyádat!”

START-UP KÖRKÉP

A LivingBox

FENNTARTHATÓ MEZŐGAZDASÁG EGY (PÁR) DOBOZBAN

Sokan úgy hisszük, jól tenni csak nonprofit szervezeteken keresztül lehet. A most Izraelben feltörekvő start-upok egy új csoportja megcáfolja ezt a felvetést – profitot termelnek, de közben olyan innovatív megoldások fejlesztésével foglalkoznak, amely a harmadik világ lakosait segítik vízhez, élelemhez, oktatáshoz jutni.

Izrael már évek óta úgy tartják számon, mint a világ vezető start-up inkubátorát, ahol magasabb az egy főre jutó high-tech start-upok száma, mint bármelyik másik országban – beleértve Japánt, Kínát, Indiát, vagy az Egyesült Államokat. Sokan gazdasági csodának tartják azt, hogy egy 67 éves ország nem egészen 8 millió lakossal hogyan volt képes ekkora gazdasági felemelkedésre. Ebben a témában született a 2009-ben megjelent és azóta bestsellerré is vált *Start-Up Nation: The Story of Israel's Economic Miracle (Startup nemzet – Az izraeli gazdasági csoda története)*, amit ajánlok mindenkinek, aki szeretne többet olvasni a témában.

Arról viszont már kevesen tudnak, hogy izraeli vállalkozók a fejlődő világban is kamatoztatják tudásukat és tapasztalataikat, és egyre több high-tech cég dolgozik feltörekvő piacokon (emerging markets), hogy a fejlődő országok problémáira próbáljanak megoldást találni innovációval.

A legelterjedtebb területek a mezőgazdaság, vízisztisztítás, egészségügyi megoldások, higiénia és a kis- és középvállalkozások segítése. Fontos megemlíteni, hogy forprofit vállalkozásokról van szó, nem pedig nemzetközi támogatásból működőkről.

A fejlődő világban közel négymilliárd embernek még mindig nincs megfelelő hozzáférése élelemhez, vízhez, egészségügyi ellátáshoz és

MI AZ A START-UP?

A szó eredetileg kezdő vállalkozást jelent. Manapság leginkább azokat a frissen induló cégeket hívják így, melyek egyetlen sikeryanúsna ígérkező ötleten alapszanak és minimális kezdőtőkével, ugyanakkor hatalmas lelkedéssel bíró fiatal alapítókkal rendelkeznek.

oktatáshoz. De a dolgok gyorsan változnak. Az utóbbi évek technológiai fejlesztései jelentős mértékben megváltoztatták a szegénységben élő emberek életét világszerte, az életkörülményeik annyit javultak, ami még akár egy évtizeddel ezelőtt sem tűnt lehetségesnek. Új üzleti modellek jelennek meg, amelyek lehetővé teszik, hogy olyan fenntartható vállalkozások jöjjenek létre, melyek valódi értékeket biztosítanak a világ szegényeinek.” (www.PearsChallenge.com)

Ebben a rovatban olyan Izraeli start-upokat fogunk bemutatni, amelyek a fejlődő országokban kamatoztatják tudásukat és segítik a helyi közösségeket, miközben persze sikeres vállalkozásokat próbálnak vezetni (vagy már el is érték a profit-teremtést).

Hol terem a start-uper? Izraelben az sem ritka, hogy valaki nagyszülőkorban kezd új vállalkozásba, ám tény, hogy a legtöbb kezdő magánvállalkozó szemtelenül fiatal. A Tel-Aviv Egyetem nem csak a térség egyik legnevesebb felsőoktatási intézménye, de világszinten is kimagasló eredményeket mutatnak az itt végzett hallgatók. Sokan nem tudják, de az intézménybe palesztin hallgatók is felvételt nyerhetnek, az izraeli arabok a tanulók közel egyharmadát teszik ki. Itt működik a StarTau – az egyetem „start-up osztálya”, ahová bármelyik hallgató betérhet, ha úgy érzi: izgalmas innováció jutott eszébe. A szakemberek összekötik a diákokat az illetékes egyetemi professzorokkal, és ha a start up igéretesen hangzik, nemzetközi szinten vadásznak hozzá befektetőket.

Az izraeli start-up szcéna gyorsan változik, de up-to-date-nek maradni a friss innovációkat illetően koránt sem ördögösség: szerzőnk, Gergely Andi hónapról hónapra mesél majd a legizgalmasabb innovációkról.

Első alkalommal a LivingBoxot mutatjuk be, egy olyan találmányt, amelynek fő célja, hogy mindenki számára elérhető legyen a növénytermelési módszert biztosítson. A LivingBox egy moduláris és fenntartható rendszer, amely a környezettől függetlenül mindenki számára lehetővé teszi friss zöldségek termesztését alacsony költségekkel és minimális erőfeszítéssel. A Living Box két éve megnyerte a Pears Challenge díját és nemrég díjat nyert az izraeli start-upok között is.

Nitzan Solan: Egy pár éve Etiópiában dolgoztunk egy mezőgazdasági projekt előkészítésén az ENSZ Élelmiszeletési és Mezőgazdasági Világszervezetén (FAO) keresztül, és sok helyi problémába ütköztünk. Sok esetben nem voltak megfelelőek a feltételek a mezőgazdasági munkák ellátására, a helyieknek nem volt sem elég tudásuk, sem pedig infrastruktúrájuk, hogy alacsony áron elő tudjanak állítani friss élelmiszert a helyi piacokra és a helyiek egészséges táplálására. Ekkor jött az ötlet, hogy egy olyan rendszerre van szükség, ami a termelési folyamat elejétől a végéig biztosítja az ideális környezetet a növények számára. Így született a LivingBox, egy ládába zárt „mini farm”, amihez csak víz kell hozzáadni és a segítségével bárhol bármilyen növényt meg lehet termeszteni.

ÜK: Mik a terveitek, milyen irányba szeretnétek a jövőben terjeszkedni?

NS: Izgalmas terveink vannak a Közel-Keleten: menekülttáborokban, Törökországban, Szíriában szeretnénk a helyieknek segíteni, hogy friss és egészséges élelmiszert termelhesse maguknak és esetleg eladásra is. Fontos megemlíteni, hogy mi mindig helyi szervezeteken keresztül dolgozunk, sehova nem megyünk helyi kapcsolatok és partner nélkül. Nagyon örülünk annak a projektnek, ami Gázában jött létre, ahol 100 háztétlen ültettek el családok növényeket és ez segítette abban, hogy egészséges és friss zöldség és gyümölcs kerüljön az asztalra. Terveink szerint ezeket a projekteket a közeljövőben ki fogjuk szélesíteni az egész Közel-Keleten, ahol szükség van rá.

ÜK: Mindemellert orvosi marihuána specialista is vagy. Ez a két érdeklődési kör kapcsolódik valahoggy?

NS: Igen, van összefüggés a két terület között, de fontos hangsúlyozni, hogy mi elsősorban élelmiszertermesztésre fejlesztettük ki a LivingBoxot. Mindazonáltal az orvosi marihuána termesztés nagyon aktuális téma, az Egyesült Államokban például egyre gyakrabban esik szó az otthoni termesztésről. Mi ugyanakkor legfontosabb célunknak azt tartjuk, hogy mindenki számára elérhető és hatékony növénytermesztést biztosítsunk és ezért fogunk a jövőben is dolgozni. ■

Nitzan Solannal, a LivingBox egyik társalapítójával és vezérigazgatójával beszélgettünk.

ÜJ Kelet: Hogyan kezdődött a projekt, minek a hatására kezdtétek el dolgozni a LivingBoxon?

Gergely Andi

Cfat – a titkok városa

SÉTA A KABBALISTÁK FELLEGVÁRÁBAN

frankpeti

Ősi kőházaival és szűk utcáskáival Cfat Izrael egyik legfestőibb városa. Ideális azoknak, akik kedvelik a szellemi élményeket, a vallást és kabbalát, de a falusi hangulatú település kultúrája, öröksége, ételkülönlegességei, nyáron is kellemesen friss hegyi levegője, a gyönyörű tájak és egy téli hógyöngyözés sem árthat senkinek, sőt...

Mindhárom fiam Cfaton született, csoda, hogy még egyik sem vált rabbivá. Attól tartok, hogy 20 év múlva ilyen lesz egész Izrael, ahol nem mindenki vallásos, de senki sem világi. A helyi főiskolán nemrég miszticizmus és spiritualitás szak is indult.

Cfat szép és csúnya, lenyűgöző és irritáló egyben. Már csak a táblákon megjelenő nevei alapján is (Tzfat, Safed, Tsfat, Safad, Tsefat) könnyen elnyerhetné az „Izrael legzavarbaejtőbb városa” címet. Ősi, békés hegyi település ez, vagy a sötét vallási fanatizmus bástyája? Az ország legrégebbi és legszebb zsinagógáinak otthona, vagy lerobbant munkástelepek kopott bérháza, amelyeket máshol már nemigen találni?

A város érdekes kontrasztot hordoz magában, konfliktusos üzenetéből van összefonódva, melyektől különleges helyé válik, ahol a szellemi és profán keveredése egyedülálló élményt hoz létre.

Sötét éjszaka hallani a sikátorokban a csend áramlását, de a város hemzseg a földalatti szellemi tevékenységtől. Minden kőben, minden sikátorban lélek rejlik, mely elbeszél, énekel, zenél és suttog. Régmúltat, titkokat, bölcseséget, Tórá, csodákat és hőstetteket.

Bűvös hegedűk és csodafurulyák, mesebeli orgonák és titokzatos hárfák vannak eltemetve a kőekben, de minden gyermekfül és nyitott szív, befejezetlen történeteket hall meg bennük.

Cfatot titkok sokasága borítja, ennek szellemében kicsit meg kell küzdenünk, hogy a kabbalisták városában megtaláljuk a minket érdeklő helyeket. Érdemes barangolni egyet az óvárosban, nem feltétlenül meghatározott

SZÁMOK

Évente közel 1 000 000 látogató, 30 000 lakos, 900 méter magasság, 700 vendégszoba, 100 galéria, 26 antik zsinagóga, 1 szombaton nyitva tartó étterem.

céllal. Szombaton és ünnepnapokon minden zárva van, teljesen kihalt a város, csak az imaidők elején és végén telnek meg az utcák zsinagógába igyekvő és onnan jövő emberekkel.

A sok ősi zsinagóga közül három vált turisztikai látványossággá, ahol több száz olyan látogató gyűlik össze, akik nem imádkozni jönnek, hanem a színek, falfestmények, kőfaragványok és a történelem élvezetére kíváncsiak. Ezekben fényképezni is lehet, sőt, férfiak és nők együtt is bemehetnek. Micsoda áldásos normalitás!

A három zsinagóga teljesen különbözik egymástól. A 16. század elején épült Ha'ari Hakadosh zsinagóga kicsi, zsúfolt, közepén élénk színekre festett nagy kőoszlopokkal. Ha'ari rabbi (Isaac Luria, a Kabbala egyik atyja) csak három évet élt a városban, 38 éves korában bekövetkezett haláláig. A helyet fontossága ellenére szerénység és örömteli színeség jellemzi. A különös hangulathoz a mindenhol lógó, kérésekkel és csendre való figyelmeztetéssel, imaidőkkel, lelki közbenjárással, és persze adománykérésekkel teleirt táblák is hozzájárulnak.

A legimpozánsabb és legszebb zsinagóga a 14. században élt Avuhab rabbié. Az 1759-ben a várost leromboló nagy földrengés elpusztította az egész épületet, kivéve a keleti falon lévő frigyládát. Az így megmenekült, a

A szerző blogja: tura.frankpeti.net

Felmászunk a hegytetőn lévő, árkokkal és falakkal körülvett kereszties erőd-höz. A közepén magasodó tornyokat a mamelukok újítták fel. Egyesek szerint a fellegvárat Josephus építette, aki i. sz. 66-ban, a rómaiak elleni zsidó lázadás galileai régiójának parancsnoka volt. Az ősi erődítmény, mely köré a város épült, a világon mindenütt már rég központi attrakcióvá vált volna. Nem itt. A citadella és környéke sajnos nagyon el van hanyagolva.

A város kulináriája feltűnően hasonlít Cfat izgalmas történelmére. Fel kell fedezni. Végtere is a generációkon keresztül készített esküvői, szombati, ünnepi ételek ismerete megmaradt, csak el van dugva a sikátorok között. Ha megéhezünk, kalszonsz a helyi specialitás, szpindzs, sajtok és perecek, valamint egyéb zsidó ételkülönlegességek között válogathatunk.

Régen Cfat a kis tejfeldolgozóiról is híres volt. A „cfati sajt” nem valami reklámcég szlogenje. A korlátozások és a tejjari óriások miatt mára csak két kis üzem maradt. Egyikük a Meiri, ahol azt állítják, hogy ők „az első izraeli tejüzem”, és hogy az általuk gyártott sajt több mint 160 éves.

Csak ízelítőül néhány étterem neve: Élet fája, Ital Kútfrője, Kávé a hegygel szemben, Eszünk és Festünk, Gan Eden...

Sokakat érdekelhet a Nyomdaművészeti Múzeum – 1576-ban Cfaton nyitott a Közel-Kelet első nyomdája. Ókori nyomdagépek, nyomatgyűjtemények és antik könyvek izgalmas tárta látható itt.

A Meiri Ház képek, fotók, könyvek, kézműves és háztartási eszközök nagy és változatos gyűjteményével a helyi zsidó közösség történetét mutatja be a látogatóknak.

A Babamúzeum történelmi ruhákba öltöztetett kézműves porcelánbábok széles és hangulatos választékával varázsol el.

De van itt Bibliai múzeum, magyar zsidó múzeum, aztán butikszállodák, névtábla nélküli sütődék, üvegfüvők, belső fényt sugárzó igazak, agg bölcsek sírjai, és akkor még nem beszélünk az évente megrendezésre kerülő, hegedűs-klarinetos klezmer fesztivárról.

Kétségtelen, hogy van jövője az ilyen adottságokkal megáldott városnak, és okos irányítással nagy eséllyel válhat kellemes idegenforgalmi gyöngyszemmé, hisz jelenlegi állapotában is sokezer turistát vonz. Ha a helyiek nyitottabbak, és vendégszeretőbbek lennének, és elzárkózás helyett mondjuk répa és gránátalma levelt árulnának, egész Galilea, sőt az egész világ jobb hely lehetne. ■

MAGYARAJKÚ IZRAELIEK TALÁLKOZTAK NETANJÁN

„Páholyban a legjobb!”

...mondta Julia Roberts a *Micsoda nő!*-ben, és igaza volt: a magyar páholyok, bár egyre kevésbé aktívak Izrael-szerte, ma is csodás lehetőséget kínálnak a különféle generációknak arra, hogy ne távolodjanak el örökre az anyanyelvüktől. Egrvári Vera a Bné Brit Löw Immanuel Páholy előadásairól mesél.

A jövő megérkezett az orvostudományba

Dr. Máté András neurológus tartott előadást Netanján, a Margoa Hotelben a modernkori orvostudomány vívmányairól, gyors ütemű fejlődéséről, és ennek kapcsán a várható, forradalmasított diagnózis felállításának formáiról.

Az előadót és a vendégeket Káin Aviva elnökön üdvözölte. Emlékeztetett a közelgő tu bisvát ünnepére: a mandulavirágzásra, a fák újjáéledésére.

Előadásában Dr. Máté András felvette: a gyors technikai fejlődés következtében vajon boldogabbak, nyugodtabbak-e az emberek? A kérdés nyitva marad – ahány aspektus, annyi válasz. A praktikus oldalon: beszélt a vércukor és a vérnyomás méréséről egykor és napjainkban, említett egy arrosi, hogy az ultrahanggal történő vizsgálatok forradalmasították az orvostudomány fejlődését a szív és nyaki erek tekintetében is. Elmondta: a jövőben megvan a valószínűsége annak, hogy saját magát is megvizsgálhatja az ember egy kis méretű készülék segítségével, amely rákapcsolható egy arrosi központra, ahol megállapítják, hogy a panasszal szükséges-e orvoshoz fordulni, vagy sem.

Mi újság még az orvostudományban? Nagy változások várhatók az MRI készülékek használatában is, egyre jobban elterjednek. A Google orvosi információiról is szó esett. Sok beteg mázzal keresi fel az orvost, hogy az adatok alapján diagnosztizálja önmagát. A legújabb korban, úgy fest, kevesebb orvosra viszont több pszichológusra lesz szükség a szorongásos panaszok előfordulásának növekedése miatt.

Szó esett a gyógyszerek adagolásáról is, illetve a túl- illetve alulvizsgálás veszélyeiről mind az orvosra, mind a

betegre nézve. Dr. Máté megemlítette az ezek kapcsán létrejött pereket is.

A gyógyszerek is okozhatnak bajt, erre is figyelmeztetett az előadó. Az elsődleges szempontnak mindig annak kell lennie, hogy a gyógyszerelés ne növelje, hanem csökkentse a panaszokat. Az orvosnak mérlegelnie kell, hány százalék esély van a gyógyulásra, és hogy statisztikai adatok alapján mekkora a kockázat.

A sok egyéb felvetés és kérdés mellett szó volt még az epilepsziáról és a Munchausen-szindrómáról is. Végül dr. Máté András kiemelte: a beteg gyógyulásának előfeltétele az orvosába vetett bizalom, csak így lehet eredményes a kezelés. A kiváló előadást méltatta és megköszönte Leöb Akiva, egészséget és kiegyensúlyozott napokat kívánva mindenkinek.

Új Kelet, régi barátság

Sokakat meglepett, amikor kiderült, George Edri, a lap tulajdonosa az újság bezárása helyett úgy döntött, hogy he tiltap helyett havonta fog megjelenni az újság. Azóta sok víz lefolyt a Jarkonon – a régi-új lap már meg is jelent.

Az Új Kelet múltjáról, jelenéről, jövőjéről beszéltünk a lap régi és új főszerkesztőjével, Erős-Hajdu Szilviával és Steiner Kristóffal. Az új vezetés alatt az újság magazin-jellegű havilappá alakul, havonta változó tematikus lap-számokkal. Dán Ofryról, a kitűnő tollú főszerkesztőről is megemlékeztek.

Káin Ági nyitotta meg az estét, megemlítve az Anyák Napja helyett bevezetett Családi Napot, amelyet Izraelben ünnepelünk, kitérve az elnevezés indoklására is. A Páholy nevében gratulált Jacqson Biton Livia professzor asszonynak születésnapján. Üdvözölte a vendégeket és az előadókat:

Erős-Hajdu Szilvia és Steiner Kristóf az Új Kelet múltjáról és jövőjéről beszél.

Erős-Hajdu Szilviát, aki most adta át a stafétabotot a lap új főszerkesztőjének – Steiner Kristóf a Bné Brit Páholy meghívására ez alkalommal mutatkozott be a netanjái közönségnek.

Erős-Hajdu Szilvia előadásában elmondta, hogy fájó szívvel búcsúzott a nagy múltú újságtól. Reformjaival, amelyekbe sok-sok munkát, erőt fektetett, közönségsikert ért el, ugyanakkor izgatottan és szeretettel adta át a feladatot az új főszerkesztőnek, aki-ben nagyon bízik. Szilvia, munkatársaival együtt az interneten EREC Press (erecpress.com) webcímen friss, aktuális napi híreket közöl magyar nyelven. Bár néhányan sérelmezték, hogy csak az interneten érhetőek el az anyagok, hamar kiderült: az aranykorúak között is rengetegen e-maileznek a társaságban. Szilvia is arra bátorította a jelenlevőket, hogy kapcsolódjanak be ebbe a ma már általános, hétköznapi körbe, mert ez az időseknek is érdekes elfoglaltság, és rengeteg örömet szerez.

Steiner Kristóf, a fiatal, de már komoly irodalmi múlttal rendelkező főszerkesztő beszámolt terveiről. A nagy múltú lap magazin jellegűt ölt majd, egy-egy lapszám fő vezérfonalát meghatározott témák alakítják – a januári szám a cionizmussal foglalkozott. Ígérete szerint mindent elkövet azért, hogy a lapban továbbra is örömeiket leljék az olvasók. Kiemelte, hogy természetesen a régi írógárda is helyet kap a lapban, és izgatottan kereste fel az egykori szerzőket.

A közönség többek között a tévéműsor, a keresztretjévény, és a Tanár úr kérem rovatokat hiányolta – melyek közül a főszerkesztő ígérete szerint több

visszatér a következő lapszámokban. Azonban a tévéműsor közlése a terjedelem és a havi megjelenés miatt nehézségekbe ütközik, de a Duna World-del tárgyalásban áll a szerkesztőség.

Az újság előfizetésére vonatkozóan szomorúan mesélte a közönségnek: George Edri egyelőre nem vesz fel megrendeléseket, így a lap a Steimatzy könyvesboltban rendelhető meg Izrael-szerte, és a kioszkoknál is lehet igényelni, hozzanak néhány példányt a lapból.

A kitűnő hangulatú estét Leöb Akiva nagy tetszést arató humoros verssel zárta. Az összejevetel különlegessége abban rejlett, hogy a különféle korcsoportok tökéletes megértésben diszkuráltak – úgy fest, a kor valóban csak egy szám. Talán ezért van, hogy a majd 100 esztendőes Új Kelet egyszerre nyit az újbévdandólok, és az államilapítás óta itt élő magyar-ajkúak felé. ■

A netanjai Löw Immanuel Páholy MÁRCIUSI PROGRAMJA

2016. március 8-án, kedden du. 5 órakor
dr. Kende György orvos tart előadást „Muszlim orvostudomány” címen.

2016. március 22-én, kedden du. 5 órakor
Peér Gideon író, lapszerkesztő tart előadást a Purim jegyében.

Szeretettel és érdeklődéssel várjuk az előadókat!

Egy jiddis este Bécsben

AUSZTRIA FŐVÁROSA A YIDDISH BLUESRA ROPJA

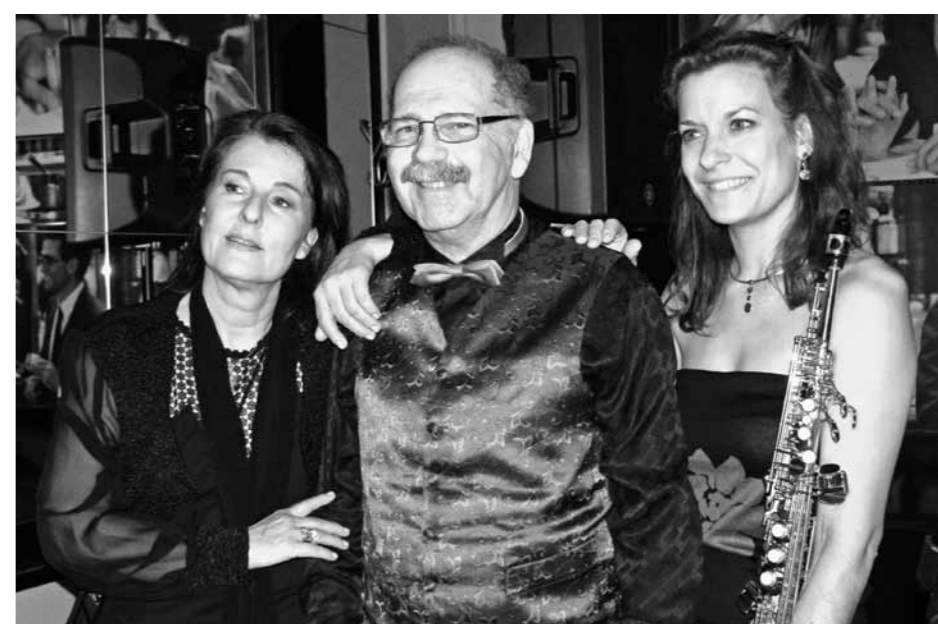
Joana FeroH Sternwasser éneke Nikos Pogonatos és Vera Rausch kíséretével varázsolta el a bécsi közönséget – és vezette be a hallgatót a klezmer blues szenvedélyes világába.

Csak az előadók nevét tudtam, és azt, amit még a hírben olvashattam: „Egy énekesnő és két zenész kiemel hamvaiból egy letűnt világot”. Kíváncsi lettem. Szeretem a bluest, szeretem a jiddis zenét, szeretem a hangulatát, az érzést, amit ad.

De nem ismerem az előadók egyikét sem. Amennyit tudok róluik, az néhány életrajzi adat, és az interneten fellelhető zenéjük, előadásai. Tehát mennem kell, meg kell hallgatnom, meg kell ismernem őket.

Joana FeroH Sternwasser Svájcban született. Évekig dolgozott a rádiónál, televízióánál. Később néhány évet Izraelben töltött művészeti tanulmányokkal. Fotózás, kerámiakészítés, színészmesterség... Itt ismerte és szerette meg az országot, a nyelvet, a kultúrát, és a jiddis zenét. Músora alapját a zsidó népdalok és a klezmer adja, átfőrmálva, ötvözve a swing, a jazz, a tangó elemeivel, ezzel egy új, egyéni műfajt teremtve. Gyakran nevezik a „jiddis zene Edit Piafjának”, 2009-ben költözött Ausztriába, Burgenlandba. Nikos Pogonatossal már számtalan koncerten, fesztiválon varázolták el a nézőket.

Nikos Pogonatos Budapesten született, anyanyelve magyar. Később Svájcba költözött, jelenleg ő is Ausztriában él. Joana-val évtizedek óta zenélnek együtt, a jiddis zene kedvelői Európa-szerte ismerik és szeretik ket-

Joana FeroH Sternwasser, Nikos Pogonatos és Vera Rausch

tejük szenvedélyes és érzelmmel teli előadását.

Vera Rausch öt évesen kezdett zenélni. Útja a furulyán és a hegedűn keresztül vezetett a szaxofonhoz. Mind zenészként, mind operett-színésznőként nagy sikereket ért el.

Ez az alkalom volt az első, hogy a három előadó együtt lépett a közönség elé.

A műsor anekdotákkal, közvetlen beszélgetéssel kezdődött. Joana FeroH Sternwasser eleinte csendes, lassú dalokkal vezette a közönséget a jiddis blues útján a szenvedéllyel és vidámsággal teli dalokig. Egészen a húszas évek New Yorkjának swingjeig, ahol akkor élte fénykorát a jiddis nyelv.

Elhangzottak a szinte mindenki által ismert dalok éppúgy, mint azok is, amit csak kevesen hallottak még.

És mindez átítatva Joana varázslatos egyéniségevel, Pogonatos és Rausch könnyed profizmusaival.

Felsorolhatnám a dalokat, de ezek csak címek, szavak lennének. Nem adnák vissza az este hangulatát, azt a közvetlen, baráti légkört, amit a három művész teremtett nekünk, a közönségnek. Mellettem egy fiatal pár ült, akik magyarul beszéltek. Megkérdeztem őket, ismerik-e ezt a műfajt, ezért jöttek-e? Nem, nem ismerik a jiddis zenét, a bluest igen, és kíváncsiak voltak. Érdekeltek, hogy „kivülállóként” milyen benyomásaik lesznek.

Megígérték, hogy az előadás végén, őszintén elmondják a véleményüket. Nos, őket is megfogta, elvarázsolta ez a zene... Azt hiszem, a jiddis blues – és a művészek is – két új rajongóval lettek gazdagabbak. ■

Szöveg és kép: Éva Barta-Liener

Alma Kávézó

EGY FALAT BÉKE

Érdekes, hogy az alma az eredendő bűn szimbóluma – az Alma néven ismert jaffai kávézó-étterem terasza azonban az Ádám és Éva bűnbeesése előtti idillt idézi.

FOTÓK: ALMA CAFÉ

No persze szó sincs róla, hogy anyaszült meztelenül üldögnének itt az emberek (bár Tel-Aviv liberalizmusát ismerve az sem lenne csoda). A „világbéke-érzést” az adja, hogy tetőtől talpig feketébe öltözött muzulmán asszonyok, gépfegyverrel a vállukon kávézgató ifjú izraeli katonák, Florentinből „kivándorolt” bajszos hipszterek és a Rothschild-sétány nyüzsgéséből kiábrándult ex-tel-aviviak harmóniá-

ban osztoznak ezen az egyszerű, de nagyszerű helyen.

A menüről remek választás a vegán shawarma bagett, a saksuka sokkal jobb a közeli, sokat dicsért, ám átlagos Dr. Shakshuka fogásánál, az édességek pedig mind a szomszédos Piece Of Cake sütődjéből érkeznek. Így garantált a habzsi-dózsi.

A fogások 25 és 70 sékel között mozognak. ■

Jehuda Hajmit u. 19, Tel-Aviv–Jaffa, Tel.: 074-703-7474 www.cafealma.co.il

Kristin Harmel

A felejtés édes íze

„Az élet soha nem úgy alakul, ahogy tervezük, hanem ahogy lennie kell.”

A frissen elvált Hope McKenna-Smith egyedül neveli tizenkét éves kiskamasz lányát, Annie-t, és az anyagi nehézségek ellenére is igyekszik életben tartani a családi cukrászdát, igaz, egyre fogyatkozó reménnyel. Hope-ot kétségek gyötrik, hogy megértte-e a szülés miatt félbehagyta a jogi egyetemet, aztán évek múlva kiszállni a férjével közös vállalkozásból, és magára vállalni a családi hagyomány folytatását, az édesanyjától és a nagynyájától tanult cukrászmesterséget. Ha szemet hunyt volna Rob félrelépése felett, ma is az ügyvédfelügyelet biztonságos, kiszámítható életét élhetné. Magányos küzdelmét nagynyja, a francia származású Rose súlyosbító Alzheimer-kórja is nehezíti. Aztán az idős hölgy egyik ritka tisztá pillanatában arra kéri, hogy utazzon el Párizsba, és derítse ki, mi történt a második világháború és a holokauszt idején elvesztett csalátagjaival. Hope, aki korábban mit sem sejtett nagynyja múltjáról, vonakodva bár, de repülőre ül, aztán nyomozásba kezd a Városában. Keresése nyomán hetven éve eltemetett családi titkok, három világvallás inycsiklandó sűteményreceptekben megtestesülő hagyományai, és egy csodálatos, elpusztíthatatlan szerelem bukkann fel a múltból, örökre megváltoztatva a zárkózott és folyton tépelődő Hope egyhangú napjait.

Pioneer Books Könyvkiadó Kft.

Milyen volt az én kisfiam első napja az iskolában? – kérdezte büszke édesanyám. Letört hanggal válaszoltam: – Sohasem akarok még egyszer odamenni. Engem ott gyűlölnék!

– Senki sem utál téged, kisfiam. Meséd el anyukádnak, mi történt?

Erre már képtelen voltam válaszolni. Szemeimet lesütöttem, könnyek fojtogatták torkomat. Hirtelen fuldokló hangon megkérdeztem: – Anyuka, miért utálják a zsidókat?

Édesanyám megölelt. Magához húzott, szóke hajamat megsimogatta. Mintha meg akart volna védeni a világtól, mások bűneitől.

Én kiszabadítottam magamat. Éreztem, hogy nem vagyok már taknyos gyerek, akit öleléssel meg lehet vásárolni. Rövid életemben már sokszor lezsidóztak – az óvodában, a Ludovika-kertben, focizás közben és péntek estéknél a Tompa utcai imaházban. A dolog mindig percek alatt elrendeződött. Az óvodában a óvó néni megvédett, a focinál egy felnőtt széjjelválasztotta a marakodó srákokat, a templomnál pedig kijött a rabbi és rendet teremtett.

De most, az első napomon az iskolában maga a tanító néni volt az, aki rám haragította az egész osztályt.

Ez attól a felnőttől jött, akinek a feladata lesz engem megtanítani írni és olvasni. Egy asszonytól, akinek a feladata megtanítani a gyerekeket különböző tenni helyes és helytelen között. Így mutatkozott be: „Az én nevem Szabó néni, Vitéz Szabó. Én leszek második édesanyátok.”

A gondolatok szállingóztak pici göndör fejemben. Édesanyám szemébe néztem.

– Miután ti szülők kimentetek, Szabó néni könyveket osztott ki. Megmondta, mivel még nem tudunk írni, mindenki a neve szerint egy jelet fog kapni, amit átmaszolunk a könyvre.

Az első fiú neve Hajós volt. A tanító néni lerajzolt egy csónakot. Minden gyerek megkapta a jelét. Galamb madárban részesült, Fisher halat kapott. Ami-

Ivánka

Singer Arje elbeszélése

GRÁFIKA SALAMON SÁRA

kor rám került a sor, azt hittem, hogy hangjegyet kapok.

Megkérdezte mi a nevem. Felálltam. Bementem büszkén, Singer Iván.

Elmosolyogta magát. Kicsérélte a krétát fehérről sárgára. – Singer, ugye te zsidó vagy? – kérdezte.

Két háromszögből Dávid-csillagot rajzolt. Az osztály kacagott.

Hirtelen átkaroltam anyámat. Sirtam. – Ne félj fiacskám, én ezt elintézem. Beszélni fogok a tanító nénivel, és ilyen soha többé nem fog veled előfordulni az életben.

Másnap reggel édesanyám elkísért az iskolába. A hónap alatt egy csomagot vitt magával. Én bementem az osztályba, ő megvárta kint Vitéz Szabó nénit. Amikor a tanító néni megérkezett, karja alatt tartotta

anyám csomagját. Imádkoztunk, a többi gyerek rajtam és Fisherén kívül keresztet vetett. Leültünk.

A tanító néni nevémen szólított: – Singer, te kicséréled a jeledet Fisherrel. Te leszel a hal, ő lesz a zsidócsillag. Tizkor mindketten kimentek az osztályból zsidó hittanra.

Arcán látni lehetett, hogy meg van elégedve döntésével.

Még nem tudtam olvasni, de tudtam a dátumot. Szeptember másodika volt, 1942 évében.

Lassan megtanultam olvasni. Nehéz meghatározni, hogy tehetséges gyerek voltam-e, vagy anyám ruhaajándékai szereztek-e vissza önbizalmamat. Az igazság, hogy minél többször jelent meg Szabó néni anyám ruháiban, annál jobb lett hozzám.

– Ivánka drága, olvasd fel az osztálynak... – Vagy: – Singer, magyarázd meg a többieknek...

De az úton hazafelé megváltozott helyzetem. „A két zsidó nem térdepel le Urunk előtt. Tudjátok mért? Mert ők ölték meg Jézust.” És: „A húsvéti macessze keresztény gyerekek véreét használják!” „Ömiattuk tört ki a háború, és nincs mit enni, mert ők felfalnak mindent.”

Én csak azt nem értettem, miért kell nekem minden délben véres orral hazamenni.

Oththon béke uralkodott. Eszti, a szakácsnő kimosta az orromat. Ő, mint jó keresztény, nem értette, miért történik ez. Anyám úgy javasolta, hogy Eszti fog engem hazahozni iskolából, de én ellene voltam. Éreztem, hogy meg kell védenem magamat. De hogyan? Két zsidó gyerek egy egész haragos osztály ellen...

Hittan óra idején megkérdeztem a tanárt: – Miért vernek minket meg minden nap?

– Ez antiszemitizmus – felelte a szakállas öreg bácsi.

– Mit jelent ez a szó? – kérdeztem.

– Meg fogod idővel tanulni. És én megtanultam. Életben maradtam, de örök életemre megtanultam. ■

hogy a magyar Nobel-díjasok között hány zsidó van? Aki mint külföldiek lettek kitüntetve, miután menekülniük kellett azok elől, akik ellenük fordultak a szülőhazájukban. A Holokauszt-tagadóknak érdemes volna megnézniük a *There was once* című filmet, amely Kalocsai zsidóságának sorsával foglalkozik a Holokauszt során. Bár csak mindez hazugság lenne. Ugyan csak meg kellene nézniük Szabó István nagyszerű filmjét, a *Napfény ízét* (1999), mely mellesleg megemlékezik a magyar kardvívás egyik olimpiai bajnokáról, Petschauer Attiláról és annak brutális meggyilkolásáról is. Egy bizonyos zsidó, Kertész Imre, Nobel díjat kapott magyar nyelven írott könyvéért, a *Sorsatlanságért*, témája pedig a sokat tagadott Holokauszt – 2005-ben filmesítették meg. Ez mind „holokamu”?

Míg a demoralizáló hangok a világ egyik legnagyobb tragédiáját igyekeznek leradirozni a történelemkönyvek hasábjairól, a Golden Globe-bal kitüntetett *Saul fia* folytatja sikeres útját: Oscar díjra jelölték, mint a legjobb idegennyelvű filmet. Úgy tűnik, még mindig többen szeretnek emlékezni, mint tagadni. ■

Kende György

Egy tornászlegenda élete

KELETI ÁGNES 95 ÉVES

Idén januárban ünnepelte születésnapját „mindenki Ágnese”. Nyugodtan írhatjuk így, hiszen akár Tel-Avivban, akár Budapesten jár, rögtön felismerik és üdvözlők. E cikk szerencsés szerzőjének is alkalma volt többször is találkozni a 20. század talán leghíresebb magyar zsidó sportolójával, és mindegyik találkozás hatalmas élményt jelentett. Idézzük most fel a tornászlegenda pályafutásának legfontosabb eseményeit.

A fiatalágáról

Polgári családba született Budapesten, a hetedik kerületben, melyet a tősgyökeres pestiek „Csikágónak” neveztek. Édesapja kereskedő volt, de emellett számos más üzletbe is belefogott – többek között volt szalámigyáros is.

Ketten voltak testvérek, nővére hét évvel idősebb volt nála. A szülők, főleg a papa azonban fiúgyermekre vágyott. Így a kisebbet, Ágit „fiúként” nevelte. Az izgó-mozgó kislány a későbbiekben is megmaradt az állandó „vibrálásban”. Próbálták zenetanulásra csábítani, mivel nagyon szeretett mindenféle-fajta zenét – lehetett az komoly- vagy könnyűzene. Szülei igyekeztek megszerettetni vele a gordonkát. Nem ment sokáig, ugyanis nem nagyon szeretett ülni, hiányzott neki a mozgás.

Sajnos, mint ahogy életkorából is kitűnik, rossz időben született. Még 1939-ben tett sikeres érettségi vizsgát a Fásori Evangélikus Gimnáziumban. A zsidóüldöztetések sok barátját, rokonait, ismerőseit elvitték a haláltáborokba. Neki sikerült megmenekülnie – Juhász Piroska néven cselédként dolgozott Budapesten.

Sportágválasztás

Visszaemlékezése szerint először vinni járt, de nem tetszett neki. A torna viszont igen, és ez meghatározta a további életét. Minek is köszönhet? Volt két igazán kiemelkedő képességű edző a VAC-nál: Dückstein Zoltán és felesége, akik nagy szakértelemmel tanították neki a sportág alapjait.

Tehetsége révén a vártnál sokkal gyorsabban haladt. Majd kényszerűségből – mivel a VAC-ot megszüntették – az NTE-ben folytatta. Alighogy befejeződött a háború, ismét váltott – a kiváló nevelő egyesület hírében álló Postáshoz igazolt. Itt is nagyon jó edzői kezekbe került, és hamarosan a női szakág elitjéhez tartozott.

Az első sikerek

Pályafutásának első nagy sikerét hazai viszonylatban a magyar bajnokságon érte el, ahol talajgyakorlatát a legmagasabbra értékelték a szigorú pontozó bírák. Az átlagnál jóval gyorsabban fejlődött – ennek köszönhet, hogy bekerült az 1948-as olimpiai csapatba.

Szorgalmasan együtt gyakorolt a többi lánnyal, de Londonban a versenyek előtt két nappal súlyosan megsérült – az egyik lengőgyűrűről való

leérkezésekor a bokája kifordult. És hogy mit keresett nő létere a gyűrűn? Sajnos – vagy szerencsénkre – Ágnes az összes férfiszeren is meg tudta csinálni a gyakorlatokat.

Így számára befejeződött az olimpia, pedig biztos, hogy olimpiai érmet szerezhetett volna, hiszen a női csapatversenyben egyébként is második lett csapatunk.

FOTÓ: FORTEPAIN – KOVÁCSMÁRTON-ERNO ADOMÁNYOZÓ

Az élvonalban

Az 1950-es évek sportpolitikája azonosult szocialista rendszerünkkel. Sűrűn változtatták a sportegyesületeket, mert teljesen átvették a szovjet struktúrát. Így lett többek között a Testnevelési Főiskolából (ahova ő maga is járt) Főiskolai DISZ SE majd Haladás Testnevelési Főiskolai SE. Keleti sporttevékenységét a BP Dózsbán fejezte be 1956-ban.

A második világháború utáni első legnagyobb nemzetközi versenyt – a Főiskolai Világbajnokságot – Magyarország rendezte 1949-ben. Keleti itt mérhette össze igazi tudását a nemzetközi konkurenciával. Kiderült, hogy nem volt olyan ellenfele, akitől igazán tarthatott volna. Mind a négy szerezni diadalmaskodott – csak a csapatversenyben lett ezüstérmes.

Következett a helsinki nyári olimpia. A magyarok számára oly sikeres megmérettetésen – itt szereztek a legtöbb olimpiai érmet – kedvenc szerén, talajon, megelőzte a sportág legjobbjainak számító szovjeteket, és olimpiai bajnoki címet szerzett. De ezen kívül is felléphetett a győzelmi dobogóra: egyszer a felemáskorlátot – itt bronzérmes lett –, valamint az összetett csapatban, ezüstérmesként.

Ezzel felért a csúcra, a világ leg-

jobbja között emlegették a nevét. De az élet nem állt meg – sorban jöttek a nagy versenyek. Hosszú lenne ha összes győzelmét felsorolnánk, mert a magyar bajnokságokon is sorozatosan gyűjtötte be az érmeiket – leginkább aranyérmeket.

A két olimpia között 1954-ben, Rómában ismét világbajnokságra került sor. Ezen a megmérettetésen min-

FOTÓ: ROTH TAMÁS

Agnesnek megcsúszott a keze, és csak hatodik lett ezen a szerez.

Latinyina viszont remekelt, és megnyerte ezt a számot s vele együtt az összetett versenyt is. De ha Keleti Ágnesnek egy kicsit jobban sikerült volna az a fránya löngése, akkor – egy pár tizeddel – az összetett versenyt ő nyeri. Ezzel ötödik elsőségét szerezte volna meg.

S ha egy kicsit még merészebbnek tűnő latolgatást végzünk, ha kitűnően sikerül a gyakorlatra, akkor megszerezhetné volna a hatodik aranyát is – de ezzel tulajdonképpen már meglelt volna a hetedik is, mert a csapatversenyben megelőzzük a szovjet válogatottat is. Hát ily pirinyó hibák miatt jó néhány arannyal lettünk mi, magyarok szegényebbek. Persze ez mit szem a két Keleti Ágnes ragyogó teljesítményéből.

Találkozásaink

Örökéletű emlékeim közé tartoznak a vele való találkozások. Meg kell említenem első férjét, Sárkány Istvánt is, akivel többször is találkoztam. Az 1950-es években még elég ritkának számított edző és tanítvány házassága (manapság annál sűrűbben fordul elő...). Bár rövid ideig tartott a kapcsolatuk, megemlítette, hogy ilyen tanítványra még sohasem volt. Az edző-csarnokban mindig túlórázott, és ha kész volt a penzumával, akkor nézte a férfiak gyakorlatait, és aztán elvonult utánaözi őket.

A következő személyes találkozásunk a Maccabi Játékok idején volt. Kiejtése akkor is olyan volt, mint kislány korában. Egyáltalán nem érvédött, hogy több mint ötven éve elhagyta az országot, hosszúra nyúlt beszélgetésünk közben pedig olyan gyakorlatokat csinált – már akkor is túl volt a hetvenen! – hogy szememszám távra maradt.

Az 1956-os forradalom után 27 évvel jött első ízben Magyarországra, majd egyre sűrűbben járt haza. Ismét megkapta a magyar állampolgárságot, meg is beszéltünk egy találkozót a régi Sípós vendéglőben. Jó a memóriája, emlékezett rám. Nem sok ideje volt, de az is elégnék bizonyult ahhoz, hogy lássam – ugyanazzal az eltökéltséggel és precíz növel ülök szemben, aki oly sokszor tett minket, magyarokat büszkévé teljesítményével. ■

Lévai György

PULISZKA, AHOGY EDDIG NEM ISMERTÜK

Kukoricalisztes finomságok

..... Balázs Ibi receptjei

Sokunknak az egyszerű erdélyi puliszka jut az eszünkbe, ha a kukoricadarára gondolunk, pedig mennyi finomságot készíthetünk ebből a szerény hozzávalókból - vegetáriánus és vegán ismerőseink külön öröme.

Puliszka hallal

Hozzávalók: 300 g kukoricaliszt, 80 g vaj, annyi tengeri hal, amennyi elfér majd a pogácsákon, 150 g sajt, só

A kukoricalisztet egy liter, forrásban lévő, sós vízben, állandóan kevergetve, egészen sűrűre főzzük. Levesszük a tűzről, belekeverjük a vajat, kiöntjük egy tűzálló tálra és hagyjuk kihűlni. Pogácsaszaggatóval kiszaggatjuk, kivajazott tálba, vagy tepsibe helyezzük. Minden puliszkakorong tetejére egy szelet halat teszünk, beborítjuk a vékonyra szeletelt sajttal, és forró sütőben szép pirosra sütjük.

Halszeletek fehér mártásban

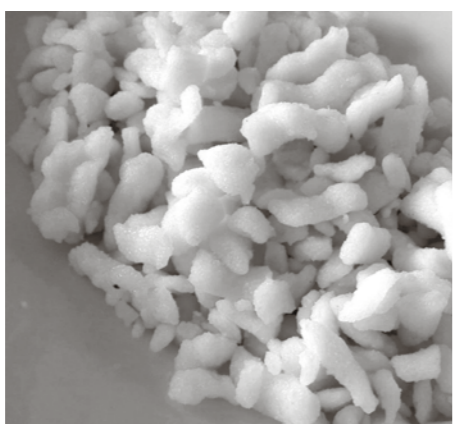
Hozzávalók: 1 tojásfehérje, 1 teáskanál só, 1 evőkanál kukoricaliszt, 500g szeletekre vágott tengeri halfilé, 3 evőkanál olaj, 2 szál zöldhagyma, apróra karikázva, 1 gerezd fokhagyma, zúzva, 2 evőkanál fehérbor.

Keverjük össze a tojásfehérjét, a sót, és 1 teáskanál kukoricalisztet. Hempergeszük bele a halszeleteket. Forrósítsuk meg az olajat egy serpenyőben, és óvatosan süssük aranyárgára a halat. Vegyük ki. Dobjuk a zöldhagymát és a fokhagymát a serpenyőbe, és pirítsuk fél percig. Tegyük vissza a halat, és öntsük rá azonnal a bort. A maradék kukoricalisztet oldjuk fel kevés vízben és keverjük hozzá, amíg egyenletesen belepi a halszeleteket és besűríti a mártást. Forrón tálaljuk.

Tejben főtt kukoricagaluska

Hozzávalók: 150 g kukoricadarára, 1 evőkanál szójaliszt, 1 l tej, 1 l víz, só, 40 g porcukor, vaníliás cukor

A kukoricadarát és a szóját összekeverve forró vízbe felfőzzük. A tejet a cukorral, vaníliás cukorral felforraljuk, a szójas masszából kanállal galuskákat szaggatunk bele, 5 percig főzzük, tűzálló tálba tesszük, a megmaradt tejet ráöntjük, előmelegített sütőben megpirítjuk, porcukorral meghintve tálaljuk.

Gombás krokett

Hozzávalók: 2 dl kukoricadara, 1 nagy nyers krumpli lereszelve, 100 g gomba, 1 teáskanál finomra vágott vöröshagyma, 2 gerezd fokhagyma, só, bors, pirospaprika, zsemlemorzsa, olaj

Nyolc deciliter vizet kevés sóval felforralunk, majd apránként beleszórjuk a kukoricadarát. Takaréklágon, állandóan kevergetve tejbegríz sűrűségűre főzzük (kb. 3-4 perc). Langyosra hűtjük. Közben kevés olajon megpirítjuk a hagymát, ráteesszük az apróra darabolt gombát, és sóval, borssal, pirospaprikával fűszerezve megpároljuk. Hozzákeverjük a főtt darához, és belekeverjük a reszelt nyers burgonyát. Ízlés szerint tovább fűszerezük zúzott fokhagymával, sóval, borssal. Kevés zsemlemorzsat adhatunk hozzá, hogy ne legyen lágy a massa. Vizes kézzel hosszukás krocketeket formázunk, zsemlemorzsaába forgatjuk, forró olajban pirosra sütjük.

VEGÁN FINOMSÁGOK

Kukorica krokett

Hozzávalók: 1 csésze kukoricadara, 1 fej vöröshagyma, 4-5 gerezd fokhagyma, 1 csokor petrezselyem zöldje, 2 szelet barna kenyér, ízlés szerint borsikafű, tengeri só, olaj a sütéshez

A kenyeret beáztatjuk, majd kinyomkodjuk. A vöröshagymát, és a petrezselyemzöldjét apróra vágjuk, a fokhagymát összezúzzuk. A kukoricadarát négy csésze sós vízben addig főzzük, míg a kanál meg nem áll benne. Kihűtjük. Ezután hozzáadjuk a hagymát, borsikafűvet, petrezselyemzöldjét, fokhagymát, kenyeret, és alaposan összekeverjük. Krocketeket formálunk belőle, és bő forró olajban kisütjük.

Ghánai banán gombóc

(Babételekhez, csipős mártásokkal adjuk, vagy magában sós süteményként.)

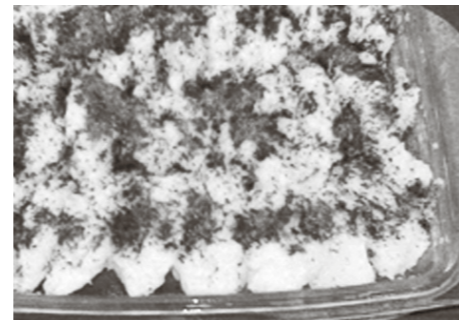
Hozzávalók: 4 főzőbanán vagy 1 kg hámozott éretlen banán, 1 hagyma lereszelve, 1 teáskanál reszelt gyömbér, törött bors, só, pirított kukoricaliszt, a sütéshez pálma- vagy kukoricaolaj

Törjük át szitán a banánt, keverjük össze a fűszerekkel és annyi kukoricaliszttel, hogy sűrű, de folyékony tészta legyen. Tegyük 1-1 evőkanálnyi forró olajba, süssük aranyárgára.

Mákos puliszka

Hozzávalók: 100 g kukoricaliszt, 20 g kókuszolaj, 60 g őrölt mák, stevia, kevés só

Kukoricalisztből puliszkát készítünk, a megfőtt puliszkát kókusz olajos kanállal kiszaggatjuk, tetejére steviával kevert mákot hintünk, majd sütőben átfrostsítjuk.

A HÓNAP SZERZŐJE

Arje Singer

Rövid, gondolatébresztő elbeszéléseiről és egyszerre informatív és érzelmes írásairól ismerhetik az Új Kelet olvasói Arje Singert.

Ausztráliában élek, de Izraelben nevelkedtem. Itt szerkesztem a Kultúra című havilapot, Sydney egyetlen magyar nyelvű újságát, már húsz éve. Miért? Mert szeretek írni, és Ausztráliában nem volt tisztességes magyar nyelvű újság – mutatkozik be.

Az Alexandra Kiadó gondozásában megjelent Igazgató úr című könyvében édesapja élettörténetét meséli el, aki zsidó származású textilipari szakemberként megélte és megszenvedte a holokausztot, majd a kommunista diktatúrát. A kontinenseken átívelő történet egyszerre személyes visszaemlékezés családról, szerelmekről, utazásokról, szenvedésről, és történelmi dokumentum egy vérzivataros évszázadról és a közép-európai zsidóságról. Ez a könyv igaz beszámoló arról, mi történt a 20. században. Az emberiség fájdalomairól és szenvedéseiről akartam írni, de arra is rá akartam mutatni, hogy a legszörnyűbb időkben is akadnak jó emberek – mondja a szerző, aki fiatalkorában Magyarországról megszököve Izraelbe emigrált, majd sok évvel később, a hatnapos háború után családjával Ausztráliába költözött. Jelenleg Sydney-ben él feleségével, Dvorával. Több szépirodalmi és történelmi témájú könyve jelent meg Ausztráliában – az Új Kelet hasábjain pedig hónapról hónapra találkozhatnak vele az olvasók. ■

Izrael az Instagramon

A zsidó állam mindennapjai a világ legnépszerűbb fotó-megosztó közösségi oldalán

Múlt hónapban a legizgalmasabb izraeli Facebook oldalakat osztottuk meg olvasóinkkal, ehavi számban Salamon Sára összeállításával az Instagram bugyraiba merülünk alá – az olvasni nem kedvelők, az amatőr fotósok és a vizuális tömegek kedvéért. Látogassa meg az alábbi oldalakat, hogy megismerkedhessen Izraellel, egy kicsit másképp!

@Israelfood

Ez a lap nem teljesen azt takarja amire a neve alapján következtetnénk, tehát nem csak izraeli ételek elkészítéséről szól, hanem a világ minden részéről származó receptek is felkerülnek ide, általában angolul. De legalább izraeli az oldal kitalálója... Valamikor rövid videókon mutatják be az adott ételt, valamikor pedig csak képen, de az tuti hogy mind a kettő azonnal felkelti az ember érdeklődését. Finomabbnál finomabb ételek receptjeit találjuk itt meg. Már majdnem 400 recept van fent, így van miből válogatni. Az oldalnak 12.200 követője van.

@StandWithUs

A Stand with Us azaz „Állj mellénk!” egy Izrael népszerűsítő nonprofit szervezet oldala. Közel 1000 posztja van már, melyek az ország politiká-

járól, terrorizmusról és békéről, Izrael örömeiről és bánatáról szólnak. 31 400 követője van.

@jerusalem_portraits

Egy csodálatos Instagram oldal, melynek egy rendkívül érdekes projekt áll a háttérében. A „Jeruzsálemi Portrék” program az ott lakó embereken keresztül mesél Jeruzsálemről. A város lakosairól készült fekete-fehér képek mellett egy-egy idézet olvashatunk, melyet a kép alanya mond Jeruzsálemről vagy az ottani életéről. Az oldalnak egyelőre csupán 200 körüli követője van de ne ítélkezzünk elhamarkodottan. Alig egy hónapja aktív az oldal – ennek fényében a szám igen magas.

@IDFonline / @IDF_israel / @IDF_israelim / @israelairforce

Az izraeli katonaság hivatalos Instagram oldala. Mind a négy oldal a seereg életéről szól. Természetesen érdekes a kommenteket nézegetni, mert néha heves viták alakulnak ki, bár ez csak a héberül olvasóknak érdekes. Akit érdekelnek a katonaság mindennapjai, az itt megnézheti az IDF hivatalos fotósai által közölt fotókat. Mind a négy csoportnak 40-50 ezres követőtáborra van.

@ChillinIsrael

Az oldal gyönyörű fotókat oszt meg Izraelről. A követők az ország minden részét bejáratják így virtuálisan. Lélegzetelállító képek találhatóak itt – Roshhanikratol egészen Eilatig. 300 posztot tettek ki eddig az oldalra, de már 19 800 követője van.

@our_jerusalem

Az Our Jerusalem, vagyis „A Mi Jeruzsálemünk” olyan követőket vár, akik szeretik Jeruzsálemet és kíváncsiak a Szent Város pillanatképeire, melyeket az oldal alapítója, @Sharongabay2 posztol. A fotók stílusban és minőségben is sokfélék, rengeteg híres és kevésbé híres fotós képe is megtalálható itt. 18.600 követője van az oldalnak és már 290 képfeltöltésnél jár.

A HÓNAP ONLINE MAGAZINJA

A Kibic

Bár rengeteg magyar nyelvű zsidó portál működik a neten, a www.akibic.hu azért különleges kezdeményezés mert 21 szervezetnek biztosít békés együttműködést, miközben remek programokat ajánl mindazoknak, akik személyesen vagy közvetetten kötődnek a zsidó kultúrához.

Bár a zsidó szervezetek céljai és eszközei sokszor teljesen különbözőek, a Kibic azért hozta létre a szövetséget és a weboldalt, mert a jövőt egy befogadó, toleráns társadalomban képzelik el, amelyben a magyar és a zsidó identitás szervesen összefonódik, és amelynek tagjai aktív, felelősségvállalók, kritikusak és önkritikusak. Az egyedi szövetség segít abban, hogy közösségünk együttműködőbb, toleránsabb és így boldogabb legyen.

Alapértékeik az átláthatóság – működésük minden aspektusa nyilvános és elérhető, és az egymás közötti kommunikáció nyitott és egyenes. A partnerség – mindenkit türelmesen végighallgatnak (végig, azaz végig!), empátikusan és a közös megoldás kialakítására koncentráva. Fontos pillér még a támogatás és az alkalmazkodás az új korhoz: új utakat és megközelítési

módokat keresnek és használnak fel. Bármely területen működő zsidó szervezet csatlakozhat hozzájuk.

Tagjaik a Bálint Ház, az Izraeli Kulturális Intézet, az Élet Menete Alapítvány, a Szim Salom Progresszív Zsidó Hitközség, a MAZS Alapítvány, a Gólem Színház, a Maccabi VAC, a Centropa Alapítvány, a Bét Orim Reform Zsidó Község, a Hanoar Hacioni, a Hasomer Hacaír, a Haver Alapítvány, a Holokauszt Emlékközpont, a Klezmerész Kulturális Egyesület, a Judafest, a Lauder Javne Iskola, a Limmud Magyarország, a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület, a MAZSIHISZ Ifjúsági Csoport, a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola, és a Wessélyényi Utcai Bölcsőde, Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Szakiskola.

Facebook-oldaluk elérhetősége: www.facebook.com/akibic.hu ■

Héber-hablaty

GEMÁTRIA
ÉS HÉBER NYELV

Nem meglepő, hogy intellektuális oktatásra, ihletre és intuícióra van szükség ahhoz, hogy valaki mélységeiben tudjon értelmezni egy héber szöveget. Ennek pedig egyetlen világos oka van: a héberben nincsenek külön írásjelei a betűknek és a számoknak.

Összefügg az abécé és a számrendszer, és ennek a megfeleltetésnek a neve: gemátria, amely a görög geometria származéka. A leglátványosabb azt felfedezni, hogy az „atya” szót összegezve az „anya” szóval, a „gyermek” szót kapjuk eredménynek; más szóval: atya+anya=gyermek.

Azt is tartják még, hogy a szavak, amelyek betűinek összege egyezik, valamiféle kapcsolatban állnak egymással, vagy egy közös kategóriának részei. Nem véletlen, hogy az ősi írásoknak mélyebb jelentésük is van, mint azt elsőre gondolnánk...

Forrás: www.vopus.org

A Kabbalista asztrológia a héber naptárhoz alkalmazkodva holdhónapok szerint osztja fel az évet. Minden hónap újholdtól újholdig tart, így sokkal tisztább képet kapunk az asztrológiai képletünkről, hiszen a Gergely-naptár kissé pontatlan a csillagászati naptárhoz képest.

Ebben a hónapban beszéljünk a naptár egyik legörömtelibb napjáról, a Purimról – a napról, mely olyan tiszta és magas szintű energiát hordoz, hogy még a bölcsek szerint is ez a nap lesz az egyetlen, mely a Végső Megváltás után is megmarad.

Ami azonban igazán érdekes, hogy Purim, a Fény ezen megjelenése a pusztulásból és a katasztrófából született egy olyan időben, amikor majdnem minden remény odaveszett. Így szól a történet: Eszter királyné, amikor látta, hogy az izraeliták élete a gonosz Hámán miatt veszélyben forog, arra kérte az embereket, hogy egyesítve tudatosságukat és energiájukat három napig együtt böjtöljenek. Eszter tudta, hogy az emberek ezen egysége nélkül – anélkül a vágy nélkül, hogy megszabaduljanak az anyag kötelekeitől, anélkül a vágy nélkül, hogy megpróbáljanak csodát tenni –, soha nem lennének képesek megváltoztatni zord sorsukat. Ezt a győzelmet ünne-

Mi van az álarc mögött?

Kabbalista asztrológia Karen Berggel, a Kabbala Központ spirituális igazgatójával

A Kabbalista asztrológia csodálatos módszer arra, hogy felfedezzünk a helyünket az univerzumban – hiszen mindannyian különleges képességekkel születtünk. Az előttünk álló kihívások jól láthatóak az asztrológiai képletünkben – így ha megértjük, milyen hatással vannak ránk a csillagok, egyfajta „használati utasítást” kapunk önmagunkhoz. Minél jobban megismerjük ezt, annál könnyebben navigáljuk az életünket.

peljük, és ugyanez az energia mindannyiunk számára elérhető.

Bármily hihetetlen, mind viselünk valamiféle maszkot. A párunkkal szemben, a szomszédunkkal szemben, a mamánkkal szemben, és így tovább. Ám ezek a maszkok átalakulhatnak olyanná is, mint Jim Carrey álarca a Maszk című filmben: hozzánk tapad, és többé már nem tudjuk, melyik az igazi énünk. A kabbalisták szerint ezek a maszkok egyfajta héjként rakódnak ránk, és egyre nehezebbé és nehezebbé teszik az életünket. Elbizonytalanítanak, és végül összeroppan a lelkünk a súlyuk alatt.

Most megszabadulhatunk ezektől – még ha törekenyebbnék is érezzük magunkat nélkülük. Purim ünnepe arról szól, hogy kosztümökbe és jelme-

zekbe bújva levetjük a saját maszkjainkat. Az egónk egy napra szinte magától leomlik.

A jelmezbál során, mind tudjuk, senki sem az, akinek mutatja magát. Ám az életben ha valaki felbosszant minket, nem vesszük észre, hogy ez csupán egy jelmez: az ego, a belső ellenfél, a szeparálódást előidéző negatív erő motiválja az illetőt. Nagyon ritkán ismerjük fel a jelmezeket, amelyek az ellenségeink, vagy a barátaink viselnek. Ezért kezelünk mindent személyes ügyként az életben. Ezért ítélkezünk mások felett olyan élesen. Nem látjuk, hogy ez a belső ellenfél bűjtogat minket – ahogy azt is, aki próbára tette a türelmünket. Így folytatjuk a vitatkozást, a harcot, és egyre több sötétséget hozunk a világba.

Bárcsak látnánk, hogy a világunk harcosait a belső ellenfél keze tereli! Képesek lennének segíteni az ellenségeinknek, és feltétel nélkül szeretni őket.

Kezdjük el felismerni, hogy mennyivel többek vagyunk, mint aminek tűnünk!

Az elmúlt év nem volt a legkellemesebb időszak. Bárcsak azt mondhatnám, hogy lassan minden jobb lesz, a negativitás pedig, amit a világban tapasztalunk, kevesebb – de könnyen lehet, nem így lesz. Ami azonban biztos javul majd, az az, ami bennünk rejlik: képességünk arra, hogy megváltoztassuk, ami megváltoztatható.

Kezdjük el látni a valódi külső és belső szépséget, hogy a világ végre elkezdhesen gyógyulni!

Szabaduljunk meg a bennünk rejlő negativitástól, intoleranciától és előítéletektől; s váljunk a kedvesség erejének részévé ebben a világban! Legyen egységtudatunk és legyünk elkötelezettek, ahogy az izraeliták is azok voltak annak érdekében, hogy megváltoztassák azt a negativitást, amely lecsapni készült rájuk, és amely képessé tette őket arra, hogy csodát tegyenek – és győzedelmeskedtek is.

Kezdjük el keresni a bennünk rejlő bátorságot ahhoz, hogy levegyük álarcainkat! ■

Új Kelet, régi posta

Hagyományos rovatunk továbbra is várja a baráti üzeneteket, családi köszöntőket. Az Új Kelet minden hónapban kiválaszt egy csokor jókívánságot az ujkelet@gmail.com címre érkező üzenetek közül, melyeket publikálunk. A mail tárgya legyen „üzenet az Új Kelettel”.

Függöny Fruzsínának! Nagyon örülök vessző hogy lassan meglátogatsz pont Hozzál túró rudít pont Csókol vessző ölel öcséd kettőspont Függöny Frédi

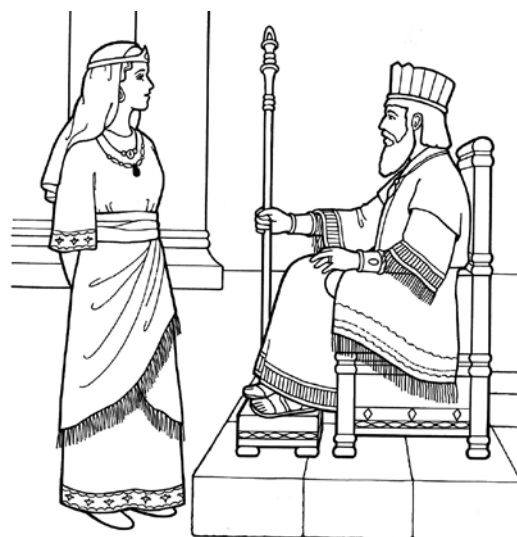
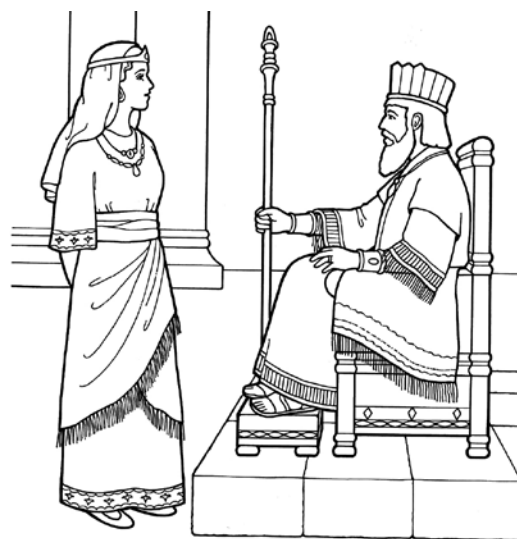
Kedves Ági néni! Bis 120!!!! Nagyon boldog születésnapot kíván minden szarvasos "unokaja"!

Drága Rebim, HaSem éltesen sokáig 66. születésnapod alkalmából, ha jóm huledet számeáh, minden álmod teljesüljön. Ráhel és Alon Haifáról

Tel Avivban élők! Idén purimkor ABBA szeretnének lenni a farsangon a barátnőmmel, de még nem találtunk Björnt és Benny-t. Ha magadra ismersz, jelentkezz. Toda, Agnetha és Anni-Frid

Eszter Ahasvérus király előtt

A két kép látszólag egyforma, öt pici eltérést azonban elrejtettünk közöttük. Ha sikerült megtalálni, színezd ki a képet!

REJTVÉNYSAROK

MEGFÉLTÉS	ZÁRT AJTÓKAT SOBÁBAN KITÁROG	CSAK FÉLIG RÉGI!	VENDEGLŐI BORDALAPON SZERPEL						
A KÉN VEGYÉLE									
JÉGTAN-COSMÓ, TÓTHA. PÁRIA (OLÁRA)									
A CSUK ELLENTÉTE									
AZ ÚDVARRA		NÉVELŐ							
HAZAI AJTÓHEL		CSÓMÁKOT HATTANAK VÉLE							
				PORTUGÁL AJTÓHEL	KÉTSZEMÉLYES KÁRTYAJATEK	DUDÓ	REPÜLŐGÉP, HAJÓ IRÁNYTÁSA	PÉNZ ÉRTÉKELŐ	KÉT SZAVATOLÓ NEMESFÉLTARTALEK
BANKKÖLCSÖN				A KÁLIUM VEGYÉLE	100 FORT				
OL. BAJNOK ÜSZÖNŐ									
HÍVÉS MEGYE SZÉKHELYE				RÁNTÁST FORGAT					
OROSZT. HERAUFŐMÁKKA				EMERGA SZINT (term)					
TÁRGYTRAG				BIZONYTALAN ABLAKSÓTÉFTŐ					
							ERŐ FIZ. I. MÉRTÉKBŐVÍTÉSÉGE		
HÁZ FÉRELE		NÉMÁN SRI					E NAPI		
BETŰT VÉS		FALU A MICSKEKIN			SZABOLCS FALU				
A JOURE JBLE		AFR. MÉRCSKIGYÓ			VAKTÁRAM (D. SZÓ)				
		HOLLAND PÉNZ VOLT					KÖZÉPM ALÁBBI		
EGYVÉLŐ, IBSGEN IRREHETŐ SZÓVAL					FR. MAGY. VÁROS				
					UTJAK VÉGEN VAN				
GÖRÖGHIDROS, PENGETŐS HANGSZER							TÓPARTI NÖVÉNY		
							A HÉT EGY HAPJA		
MODEL DVATOSAN, FR. KIFEJZÉSSEL				ÖNKÉN-TES, RÓV.				SZENTÉN MI	
				A 7. GÖRÖG BETŰ				KÖVETKEZŐ, RÓV.	
FÁRATLAN NEDŐ!				JAVUNKAT SZOLGÁLÓ DOLOG					ZORRO JELE
OSZTRAK AJTÓHEL				SEKK FÉL!					GÉPELNI KEZDI!
GÉBERD PHILIFE ISMERT FILME									

Nyuszika és a gödör

A medve, a farkas, a róka és a nyuszika beleesnek egy gödörbe, és nem tudnak kimászni. Végül éhségükben úgy határoznak, hogy a leggyengébb állatot fel kell áldozni. A nyuszika megszólal: ... (folytatás a rejtvényben!)